

ТЕАТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

МАКС ГАЛЬБЕ.

МОЛОДІСТЬ

ДРАМА КОХАННЯ В 3 ДІЯХ.

Из Собрания
Пастревича В.

1918

ПЕРЕКЛАВ
ЛЕСЬ КУРБАС.

І (ІВМЗЛ
Г 15

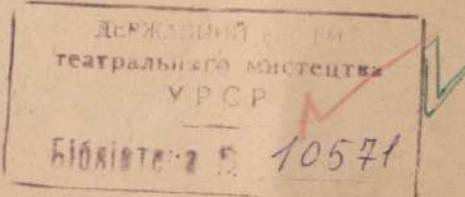
МАКС ГАЛЬБЕ.

МОЛОДІСТЬ

ДРАМА КОХАННЯ В 3 ДІЯХ.

ПЕРЕКЛАВ

[REDACTED]

ОСОБИ:

КСЬОНДЗ ГОППЕ,
ГАНУСЯ, його небога,
АМАНД, її молодший, зведений брат,
КАПЕЛЯН ГРИГОРІЙ ШИГОРСЬКИЙ,
ІВАН ГАРТВІГ, молодий студент,
МАРИСЯ, служниця.

ОБСТАНОВА.

Дім священика в Рожанах (Розенау). Досить простора кімната, відділена темними, звичайними портієрами від прилягаючого салону. Магажоніеві (з червоного дерева), старинні меблі. На першому пляні, зліва, покрита темною матерією канапа, перед нею чотирекутний, накритий стіл і кілька стільців тростяних. Посередині лівої стіни—широке, не дуже високе вікно, за ним видно садок. На ліво, в глибині, бюро з полищею на книжки. Проти вікна, в правій стіні—двері, що ведуть через кухню на двір. Зпереду, на ліво од дверей доволі висока полиця на книжки повна книг релігійних і історичних. На книгах стоїть позолочуване роспяття. На право, в глибині—шафа для білизни. Поміст застелений темним килимом. Над канапою висить годинник, а над бюро—Мадонна.

Дія I.

Ранок між 7 і 8 год. Середина квітня. Ксьондз Вінкентій
Гоппе сидить у вигідному халаті при бюро і пише.

Веселе ранішне сонце позолочує кімнату. Нараз Гоппе
перестає писати і прислухається. З салону вхodять: Ка-
пелян, Гануся і Аманд. На капеляні ризи. Гануся в ті-
сно прилегаючім пальто, на голові у неї ярка трохи ко-
кетлива хустина, в руках молитвослов.

ГАНУСЯ. (біжить до ксьондза). Добрий день, дядечку.
(цілує його руку).

КАПЕЛЯН. (одночасно, знімаючи ковпак). Слава Ісусу
Христу!

ГОППЕ. (бормоче півголосом) Слава на віки! (голосно)
Добрий день, моя панно! (дивиться на годинник) Пізно діти!
Пізно! Найдалі пів на восьму повинна скінчитись Служба
Божа. Ану, Аманде, покажи нам цих горобців, що ти
приніс.

АМАНД. (стоїть в шапці і усміхається дурновато).

ГАНУСЯ. (підходить до нього і знімає йому з голови шапку).
Алеж, мій коханий, треба знімати шапку, як входиш
в хату. Скільки це разів маю тобі повторювати! Так.—
Тепер скажи дядечкові: добрий день. Швидко! (Підсовує
його до дядька).

АМАНД. (з дурноватою усмішкою) Добрий день, дядечку.
(цілує його руку і знов усміхається).

ГОППЕ. (жартовливо) Добрий день, приятелю.

КАПЕЛЯН. (котрий стояв увесь час мовчики біля столу і приглядався, каже усміхаючись до Ганусі) Скільки то мусить влізти в цей череп нещасний. О, сувора вчителько!

АМАНД. (дивиться у вікно) Світить гарно сьогодні... Гарне сонечко. (жест) Тепло. (нараз кидаеться до дверей ще раз висовує з надвору голову і кричить усміхаючись) Весна! Що? (робить жест питання і зникає).

ГАНУСЯ. (йому вслід) Так, весна, братіку, весна. (вдоволена). Утік хлопчисько, тільки його й бачили... Господи Боже! Без пяти хвилин вісім, я собі стою тут, а дядько ще кави не пили! Вилайте мене гарненько, дядечку. А всьому винен отець капелян. Чого так довго править? (знимає хустину і пальто; Гоппе далі пише).

КАПЕЛЯН. (одходячи, ще раз повертається) Торгуватися з Господом Богом, панно Ганусе? Скорочувать богослуження? Хто не має часу для свого Бога у небі — хай пам'ятає, що Богові колись може забракнути часу і для нього. Колись, панно Ганно! (повертається знов до дверей направо і повільно виходить).

ГАНУСЯ. (біжить за ним) Отче капеляне! не зачитуйтесь знов так довго на горі, а то знов кава захолоне. (вертає) Отець капелян зараз-же ображується як тільки що сказати. (кличе) Марися! Марися! Готова вже кава... Марися? (знов іде до дверей і виходить).

МАРИСЯ. (одповідає з кухні) Так, панночко. Так.

ГОППЕ. (ще хвилину пише, потім зупиняється, встає,ходить назад і вперед, нетерпляче, провірле свій годинник з висячим годинником).

ГАНУСЯ. (входить з прибором до кави) Вже, дядечку. Зараз будемо пити каву. Швидко. Швидко. Швидко. (розкладає прибор до кави на столі)

ГОППЕ. (ходить по кімнаті) Бідачисько Григорій! Бувають люди, що все в світі розтягають, з найпростішої служби Божої — роблять панську церемонію. І навіщо?

Це не для нашого народу. Для них одно «Отче наш» більше має значення, як найдовша проповідь. Семинарія все ще в ньому, в Григорію, сидить глибоко. (сидіє до столу).

ГАНУСЯ. (біля столу). Ах, дядечку. Він хотів-би як найкраще, та тільки ще не вміє. Це й не дивне, Боже мій, тільки рік як він висвятився. Не те, що ви. Скоро 25 літ священиком. У вас дядечку все йде як по маслі — раз — два — три і готово, аж любо дивитися. І всі парафіяне більше люблять як ви правите. (б'є себе в чоло). Ах, який же з мене забудько! Вершків не принесла... ані масла... (побігла й принесла і те і друге). Є вже! Помастити вам, дядечку? (різце хліб).

ГОППЕ. (по каву). А цього треба і Григору научиться. (в задумі, мовби про себе) Завтра панихида і Служба Божа по Островській...

ГАНУСЯ. (підходить до вікна, розкриває його і кричить); Жманде. Кава. (Вертає на канапу, починає пити каву, задумується, нараз) Подумати тільки... Островська. Бідненька, як тяжко й було умирati, оставляючи дрібних дітей... Без опіки... Дядечку, все мені чогось здається, що вона мусить повернутi. Вона не матиме в могилі супокою.

ГОППЕ. Так думала й твоя матуся. Скільки то вже літ промінуло з того часу. А все ще чую її голос... якби те тільки вчора було. Любa, добра дитина! Там, в горі, Ганю... там знов усі побачимось.

ГАНЯ. (наївно) І дійсно не можна вже звідтам вернутися? Навіть як дух?... А, дядечку?

ГОППЕ. (знов п'є, менше серйозно) Я ще ні одного не зустрів, а мені вже, Ганусю, 52 роки. Треба з цим помириться. О, якби твоя мати могла вернутi, то напевно вернулась. Повір мені, ій було важко розлучатися з вами, дуже важко. Але мабудь — сильно там держать... сильно держать...

ГАНУСЯ. (по хвилині, притишеним голосом) Дядечку, а яка на вигляд була моя мама? Чи така як я?

ГОППЕ. Така як ти... Тільки волосся було в неї трохи темнійше... і трохи була вища за тебе (задумливо)... ег... трохи вища!.. небагато!.. Наша єтта... Еге... Гарна дівчинка!...

ГАНУСЯ. Я сержусь завсігди, як Аманд говорить, ще він похожий на маму.

ГОППЕ. Аманд подібний до своєго батька. Ти ж пам'ятаєш Ганусю своєго вітчима?

ГАНУСЯ. Ледви — ледви. Дуже мало, дядечку.

ГОППЕ. Гарний був чоловік, чесна душа. І голова розумна. (усміхається) Цього, на жаль, наш бідний Аманд не дістав в наслідство від батька.

(Мовчанка).

ГАНУСЯ. (тихо) А мій батько, дядечку?

ГОППЕ. (поважно) Чому це ти питаєш про його Ганю?

ГАНУСЯ. (мовчить хвилину, нараз кидаеться дядькові на шию). Дядечку, я про це увесь час сьогодні думаю, бо сьогодні річниця уродин матусі.

ГОППЕ. (здивовано) Річниця уродин єтти... Бачиш, дитино, як пам'ять слабне на старість... На смерть забув... (мимоволі складає руки). Пером їй земля.

(Мовчанка).

ГАНУСЯ. (несміло) Дядечку... не будете сердитися, як я вас про щось спитаю?

ГОППЕ. Що тобі хочеться знати, дитино?

ГАНУСЯ. (несміло) Чи дуже страждала матуся з приводу... з приводу... своєго гріху?

ГОППЕ. Хай вона в мирі спочиває, Ганю! Добра твоя маті відпокутувала свій гріх. Бог її простив.

ГАНУСЯ. А ви теж, дядечку?

ГОППЕ. (просто) Всі ми грішні. Хай нам Господь наші гріхи так простить, як я її простив. Чому плачеш?

ГАНУСЯ. (стремуючи сльози, тихо) Тому, що матуся... так рано померла...

ГОППЕ. Твій вітчим був чесною людиною. Він дбав про тебе, як про рідну дитину. За багато дечого ти маєш йому дякувати... навіть за призвіще. Це одначе мушу сказати тобі: твоя неня сама собі не простила. Тому то їй умерла так рано...

(Мовчанка. Машинально п'ють каву).

ГАНУСЯ. (раптово) Що з нами булоб, дядечку, якби не ви...

ГОППЕ. (не одповідаючи прямо) Он як, і тому, мабудь, маю ще багато жити?

ГАНУСЯ. (поривчато) Знаєте, дядечку, що я зроблю, як ви мене колись не захочите держати у себе?

ГОППЕ. (усміхається) Ну, щож таке, моя панно? Заміж підеш?

ГАНУСЯ. Буду черницею, піду в манастир.

ГОППЕ. Як ще тебе приймуть, Ганусе. Про це, дитино моя, треба тобі ще дуже і дуже подумати!... Добре подумати!... З цим жартувати не можна... Я знаю добре, хто це тобі такі думки підсовує.

ГАНУСЯ. (перечить головою) Але, деж там, дядечку!

ГОППЕ. (упевнено) Це напевне знов наш любий Григорій.

АМАНД. (вбігає з кухні, показує щось Ганусі і кричить з ідіотичного усмішкою) О! О!

ГОППЕ. (напів сердито) Хлопче, це ти...

ГАНУСЯ. (разглядає з здивуванням те що Аманд приніс) Редечка!... Дядю, Аманд найшов редечку! Першу редечку!

АМАНД. (показує на прибори до кави, потім на себе і робить жест питання) Кава?

ГАНУСЯ. (сажає його на стілець, на ліво од себе) Так. Сідай мій хлопче. Пий. (наливає йому повне горнятко)

ГОППЕ. (оглянув редечку, кладе її) Де це ти її видер, хлопче?

АМАНД. (хіхікаючи) Теплиця!

ГАНУСЯ. Тепер вже значить справжня весна... Дядечку, мені хочеться танцювати!

КАПЕЛЯН. (узвійшов в цей мент з правого боку і чув останні слова) Танцювати, панно Ганю? Сьогодні танцювати? (Підходячи до столу погрозжує її пальцем. Він знів ризи і одяг чорний сюртук).

ГАНУСЯ. (Трохи кокетливо) А отець капелян то усе мусить почути!

КАПЕЛЯН. (сів, серйозно) У такий день, панно Ганно? Сьогодні?

ГАНУСЯ. (похилила голову, мовчить).

ГОППЕ. (трохи різко) Який це, діти, день у вас сьогодні?

ГАНУСЯ. (перебиває йому) Дядечку, ви ж знаєте... матусі...

ГОППЕ. (мовчики встає іходить слоди й туди).

(Павза).

КАПЕЛЯН. (по каву) Я думаю, отче парох, що слід би може відправити богослужіння за спокій душі помершої... Може так — в найближші дні... Панна Гануся сказала про це западто пізно, а то її сьогодні рано можна було це зробити.

ГОППЕ. (ходить взад і вперед) Тиж знаєш, Ганно, що досі ми завжди правили службу Божу за упокій душі твоєї матусі — в серпні, в день її смерті.

ГАНУСЯ. Дядечку, а хіба-ж двічі не можна?

ГОППЕ. (задержується перед нею) Як що хочеш для матусі твоєї вчинити щось незвичайного...

ГАНУСЯ. Ви думаете, що цього не слід? Отець капелян гадає, що треба...

КАПЕЛЯН. По законам нашої святої перкви, панно Ганно...

ГОППЕ. (Далі ходить слоди й туди). Алеж розуміється, дитино, можемо двічі в рік відправляти Службу Божу по твоїй мамі.

АМАНД. (що довгий час не зводив очей з редечки, нараз ехапує її і істє).

ГАНУСЯ. (комічно роздратована). Фу, Аманде! Навіть не обмив! Прямо з землею. Сорому не маєш! Фу!

АМАНД. (з усмішкою задоволення, клепле себе по шлунку). Добре... Добре...

ГОППЕ. (ходить задуманий). Наша молодь... Так, так, золота молодість! Все бажала-б штурмом брати. Рим збудувати в один день. А онісля як старіються...

КАПЕЛЯН. Постарів, то їй охолов, каже стара піменецька приказка...

ГОППЕ. (зупинився). От ви — молоді сучасні семинари — забагато у вас мудрошів в головах. А як прийдеться цю мудрість використати, примінити... замало ви життя знаєте. От що. А для священика, по моїму, це найважнійше.

КАПЕЛЯН. А звідкіля-ж, отче парох, черпати це знання життя? Як оборонитися од спокус життєвих, сумнівів? Як перемогти наших ворогів, коли нам наша богословська наука в поміч не прийде? Священик без знання нашої святої науки теологічної є як вояк без зброї, якого вороги легко звоюють і зважуть.

ГОППЕ. (знов присів до столу). Болі я згадаю свою молодість і дивлюся при тому на вас — часто я дивуюсь. Ми також багато тямили в науках. На наукові теми я ще з ким завгодно буду змагатися. У питаннях догматики та й на другі предмети. А всеж таки ми бралися за діло з другого боку.

ГАНУСЯ. Ах, дядечку, ви все умієте!

ГОППЕ. (задумано). Еге, багато на голові було, поки капеляном був. Працював я, як кінь. Тільки не над кни-

гами. На те часу бракувало. Досталось би мені було від моєго пароха... Практична робота у приході, от що! За те я знат кожного прихожанина на імення. І не тільки його самого, а й батьків і дідів його. Люди за мене в огонь готові були скочити. От там можна було пізнати життя! І скільки радощів при тім пережито! Ех, діти, так то воно, поки чоловік молодий, та ще й сам, самотній...

ГАНУСЯ. Ви ще й тепер такі молоді, дядечку!

ГОППЕ. Та... серце молоде ще, хоч кости і стари.

ГАНУСЯ. (глузуючи) А наш отець капелян, — він все такий хмурий, суворий, поважний.

КАПЕЛЯН. (здергано) Всякі вдачі бувають, панно Ганно. Мусимо вдовольнягись тією долею, що на нас припала.

МАРИСЯ. (висовує голову у щілину дверей і кричить) Пані! Пропуши пані! Пошта...

ГАНУСЯ. (встає і підходить до неї) Ваша газета, дядечку! (бере у Марисі пошту) Го! Го! І багатож як сьогодні!

МАРИСЯ. (ще хвилину приглядается, потім відходить).

АМАНД. (дивиться уважно у вікно, потім кричить) Всі кури! Всі кури! Всі кури! (скочив і вибігає у двері).

ГАНУСЯ. (оддавши пошту Гоппе, поспішає до вікна) А йому що сталося? Господи Боже! Кури в городі!

ГОППЕ. (з газетами в руці) А удається йому їх вигнати?

ГАНУСЯ. (зацікавлено слідкує) А Бельсьо все спідом за ним. Ах, ця собака. От знов усіх курей розігнала! (кричить у вікно) Бельсьо! Пішов геть! У хвірточку, Аманде, у хвірточку!

ГОППЕ. (переглядаючи пошту, розсіяно) А що, неудається?

ГАНУСЯ. (спокійніше) Так! Нарешті! (закриває вікно) Булиби всю розсаду видзъобали.

ГОППЕ. Тут один лист для вас, отче капелян; поштова печатка — Вроцлав (дає йому лист).

КАПЕЛЯН. (шивидко розриває коверту) Ах! Дійсно! Швидче чим я сподівався! (читає).

ГОППЕ. (бере поштову карточку) Чий це почерк? Цілком не знаю.

ГАНУСЯ. (вертає до столу) Для мене нічого нема, дядечку?

ГОППЕ. (читаючи) А хто би тобі там листи писав? (дивиться на неї) Ганно, знаєш? До нас єде гість.

ГАНУСЯ. (недовірливо) Е, ви жартуєте, дядечку! Гість? До нас? Е, де там — хто ж це такий?

ГОППЕ. (жартовливо) Ану, моя панно, відгадай!

ГАНУСЯ. (все недовірливо) Гість? Хто би це? Ах, знаю, запевне панотець Панецький приїде... або панотець Бартель... або отець декан... Так, дядечку? Ну скажіть же (старається одняти у нього карточку).

ГОППЕ. (не oddаючи карточки) Ни, це не парох, це хтось другий...

ГАНУСЯ. (з цікавістю) Не парох? Тоді капелян? Ах, дядечку, та покажіть-же мені! (задумуючись) Але-ж хто це? Хто це може бути?

ГОППЕ. (весело) І не капелян! І взагалі не священик! Зовсім хтось другий. Такий що ти й не догадаєшся. Молоденький студент!

ГАНУСЯ. (з відкритими устами) Аах! (знов розчаровано) Е, де там! Це неправда. Ви мене тільки хочите зацікавити, щоб потому посміяться... Я вам не вірю... (роздумуючи) Молоденький студент?

ГОППЕ. Свіжоспечений! Івась Гартвиг! (дає їй карточку) На, прочитай.

ГАНУСЯ. (сильно вражена з найбільшим здивуваннем) Івась Гартвиг з Ліхтенеу.... Кузен Івась.... Коли? Коли?

ГОППЕ. Кузен Івась. Еге! Якого ти ще дитиною знала. Ви майже однолітки.

ГАНУСЯ. (захоплено) Малий Івасько! Малий Івасько! (читає) Господи Боже! А це знов що за кривулі? Але це мабуть так усі мудрі люди пишуть. (одірвала очі од картки) Ви-ж мені все говорили, що кузен Івась дуже вчений. (читає далі).

ГОППЕ. Якже! Міркуючи з того, що мені про його розказували... Як його бачив в посліднє, ще тоді, як ти була ще в Ліхтенау. Ви обое тоді ще приземками були, одне другого менше.

ГАНУСЯ. (знов захоплено) Ні — цей Івась! Що це йому нараз в голову прийшло їхати? Як студент! Я його ще дуже добре пам'ятаю. Таке мале було, а таке гаряче. Але для мене він все був дуже добрій. Золоте серце в нього. (читає далі).

ГОППЕ. (задумано) Як в його матері. Твоя тьотя, Ганусе, дуже розумна жінка. Дуже розумна.

ГАНУСЯ. (перестала читати) А як він свободно пише. Цілком як справжній студент. Раз-два-три і все. „Дорогий дядечку. Вже по іспиті — я здав його. Від решти іспитів увільнений.“ Подумайте тільки дядечку, увільнили! А наш бідний Амандик...

КАПЕЛЯН. (що за цей час кілька разів перечитав свій лист, задумався на хвилину глибоко, кладе знов лист в кишеньку, а потім прислухається з увагою до розмови, з докором) Блажені нищі духом, бо іх є царство небесне, панно Ганусе.

ГАНУСЯ. Ви подумайте тільки, дядечку: йому тільки 18 літ, як раз стільки що мені, а вже йде на університет! (танцює на радощах) Ну, вже той Івась! І коли ж він приде? Що він пише? (йде до столу і бере карточку).

КАПЕЛЯН. (важко) От і панна Гануся, отче парох! Не зна вже що й робить на радощах.

ГАНУСЯ. Якже не радіти такому гостю, з яким я ще дитиною гралась? Дядечку, а ви чого так нараз споважніли? Тому, що Івась приїжає? (підходить до нього і обнімає його)

ГОППЕ. (задумано) Бачиш, Ганусечко, як ти з Івасем, так я колись жив з його матір'ю. Тільки не кілька днів, як ви, а довгі роки.

ГАНУСЯ. Алеж і по тому дядечку...

ГОППЕ. О, так, дитино! Довгий час ми були разом, навіть і тоді, як були у ваших літах. Одночасно до школи ходили, аж поки я в університет не поїхав.

ГАНУСЯ. (здивовано) Як, дядечку? І ви в університеті були? Як же це так? Я думала, що ви зразу поступили в семинарію.

ГОППЕ. Бачини які новинки ти довідуєшся про свого старого дядька. — Так Ганусе! Я хотів стати лікарем. О, у свій час, у Вроцлаві, я теж був бундючним студентом!

ГАНУСЯ. О, запевне. Як вам десь до лиця було в студентській шапці. От чому, ви знаєте стільки студентських пісень!... Як вам здається, дядечку? Чи кузен Івась теж приде в студентській шапочці?

ГОППЕ. Не знаю, Ганусе. Мусин вже з цим підождати терпеливо, поки він приде.

ГАНУСЯ. (нетерпляче) Та коли ж він приде. Якраз про це він пі слова не пише. Требаж приготовиться.

ГОППЕ. Міркуючи з листу — то він вже мабуть в дорозі. Можеш його чекати кожен день.

КАПЕЛЯН. Приде, приде в свій час цей пан студент. Колиб він знов як нетерпляче його жде панна Ганна, то напевно поспішив би.

ГАНУСЯ. (не слухає його) І пиріжки треба спекти, дядечку! Пиріжки спекти. І по мясо післати до міста. Требаж приготовиться! Страх, що нічого в селі не добудеш. Треба зараз же післати Шиховського верхи до міста. Дядечку! Чи пряників напекти — чи бабу?

Державний
театральний мистецтв
УРСР
Бібліотека № 10571

ГОППЕ. (розсіяно) Бачин, дитинко — ще лиш трохи — і з твого дядька вийшов би лікар, а не ксьондз. І всі ми не сиділи б тут...

ГАНУСЯ. Коли так, то й добре, що інакше вийшло! Правда, дядечку? Так радійте ж! А як прийде Івась, то будемо всі танцювати, співати і скакати! Отець капелян теж мусить з нами потанцювати. А ви нам мусите щось заспівати. Щось із пісень вашої молодості. Студентську пісеньку... (заспіве).

ГОППЕ. (подхоплює).

ГАНУСЯ. (вдоволена) Бачите, дядечку, як гарно виходить. І Івась теж щось заспіває... А вам, дядечку, хіба не цікаво, як Івась виглядає тепер?

ГОППЕ. Як його мати, Ганусе. Івась дуже похожий на свою маму, як ще дівчиною була. (встає.)

ГАНУСЯ. Куди ви, дядечку?

ГОППЕ. Помолітися на самоті. Цеж моя пора. (бере книгу з буру і виходить).

ГАНУСЯ. (весело порастає по кімнаті) Ах, сама не знаю, що сьогодні діється зі мною! Так мені радісно на душі. Зовсім не знаю де моя голова. І яка чудова весна цього року! Яка чудова весна! (одчиняє вікно, що виходить в сад, і віддихає повними грудьми) Як пригриває сонце, хоч це ще так рано.

КАПЕЛЯН. (поважно дуже) А якже річниця уродин вашої матусі, за якої душу ми сьогодні навіть панахиди не одправили.

ГАНУСЯ. (біля вікна, похиливши голову, задумана) Я ніколи про це не подумала, що моя матуся була дитиною весни. Що весною родилася.

КАПЕЛЯН. Життя вашої матері, цілком не таке було як би слід дитині весни.

(Встає іходить).

ГАНУСЯ. (глибоко зітхнувши) І все мені то повторяєте... А це було вже так давно. Дядечко теж кажуть,

що мама покаялась і відпокутувала свій гріх. Господь Бог милосердний забрав її до себе. Чого ж нам вічно про це думати? Адже мама вже давно в могилі. (Сідає на стільці, біля вікна).

КАПЕЛЯН (встає, лиць його приймає аскетичний вираз). Ale гріх помершої не похоронено разом з нею! Плід гріха живе, і займається світськими думками... Чи ж навіть у сьогоднішній день має замовкнути голос сумління, і мають розвіятись примари минулого? Як же забути про гріх, коли дитя гріху живе в чаду світської насолоди?... (стоїть за нею і говорить увесь час піднятим голосом).

ГАНУСЯ (похиливши голову, через слези). Щож я такого лихого вчинила, отче капеляне?... Що раділа пріздові Іваська?

КАПЕЛЯН (знов ходячи). О пані. Доля твоєї бідої, грішної матері стоїть перед тобою як жива пересторога, як маяк, як піднята рука, що показує на захист покаяння і миру. О, панно, для вашого власного спасення і для спасення нещасної душі помершої від мук чистилища... принесіть себе в жертву! (непорушно стоїть перед нею) Бідна, заблукана душо, найди в собі рішучість — перемогти себе. Хай дух святий прояснить тебе!

ГАНУСЯ (з розпуккою). Алеж я не можу піти в чернici без дозволу дядька. А дядько не згоден. Я ще така молода... (мало не плаче). А потім... Чому ви такі страшно суворі супроти мене, отче капеляне? Такого суворого сповідника у мене ще не було.

КАПЕЛЯН (сидіє біля неї). Чому я такий суворий, дитино моя? Тому що несу відповідальність за спасення душі твоєї... Колись... на страшному суді. Тому, що не хочу прийти перед Всевишнього Суддю з порожніми руками. Тому сам стараюся, прошу за тебе у Бернардинок у Вроцлаві. Можеш одягти чернечу одежду, коли тільки забажаеш... От лист, дитино моя. Перст Божий в цьому видно, що якраз сьогодні ми одержали згоду сестри ігуменьї. (Витягає лист з бічної кишені і подає його Ганусі).

ГАНУСЯ. О Боже великий... Алеж я ще не можу тепер... (тихо склипє, і не отвірає листу).

КАПЕЛЯН (лагідно, кладе ій руку на чоло). Ми не будемо тебе зневолювати, дитино, коли ти сама добровільно не забажаєш. Щоб ти могла користати з плодів твоєї жертви... Треба щоб та жертва була зроблена з вільного почину твоого власного серця. Війди в себе, дитя мое, розбуди в собі побожні бажання, призови собі на поміч Матір Божу... Повір мені, тоді й сила у тебе з'явиться. Коли ти толі, як непорочна дівіця станеш перед Спасителем нашим, з тебе буде знято гріх, а твоя нещасна матуся одержить вічний спокій.

ГАНУСЯ (глубоко зворушенна, складає побожно руки). Матусе, ненечко моя...

КАПЕЛЯН. Повинна ти це вчинити не тільки для матері твоєї, а й для себе самої. Колиб ти змогла оцінити всю повноту щастя, яку тобі цей лист обіцяє! Там, за монастирською решіткою не буде ні пустих думок, ні спокуси, ні сумнівів! Там цей спокій, котрий ми грішні мусимо собі тяжко здобувати... Може почитаєте лист сестри ігуменої?

ГАНУСЯ (шидко встає, і починає прибирати на столі). Ні, не тепер, отче капеляне. Тепер я рішуче не можу. Просто не можу... Ще стільки в мене... (годинник бье годину). Господи Боже, вже девять годин. Якби Івасько сьогодні приїхав. А у мене нічогісінько готового нема. Ні одного пиріжка. Нічогісінько. Мушу зараз же взятися за роботу.

КАПЕЛЯН (в розпуші ламає руки). О, панно Ганусе, панно Ганусе.

МАРИСЯ (висовує голову з дверей, і дає тасмничі знаки). Панночко!... Панночко!...

ГАНУСЯ (підходить до дверей. Марися шепче ій щось до уха, одночасно Гануся повторяє притишеним голосом). Молодий панич? До нас? Екіпажем? (нараз на радощах). Це

Івась! Це Івась! Швидко, швиденько Марусю! Проси його до кімнати! Не давай же йому так довго ждати на дворі, дурненська ти дівчино!.. Та почекай!.. я сама його приведу!.. Як же я виглядаю... (біксить до зеркала). Е, буде й так. Він не завважить. (згдержанується на хвилинку перед капеляном). А чи гарно мені так, панотчуку дорогенький?.. Ах, а волосся мое... (спішно поправляє волосся на голові).

КАПЕЛЯН (понуро). Панно Ганусе! Панно Ганусе!

ГАНУСЯ (захоплено). Івась! (вийшла з Марисею, що за цей час прибрала на столі).

КАПЕЛЯН (встає і ходить по кімнаті, заклавши руки взад).

АМАНД (з'являється в дверях, підходить з ріжними жестами запитання і зацікавлення, показує на двері). Кінь... гарний... там... гость.

КАПЕЛЯН (ходить далі, не відповідаючи).

АМАНД. (стоїть прислухається посеред кімнати).

(Боротка пауз. Знадвору долітають голоси).

ІВАН. (в дверях з Ганусею). З екіпажем діло вийшло без сумніву — лепсько.

ГАНУСЯ (паленіє соромливо). Будь ласка... єди... у нашу вітальню. Вже вибачте, що у нас все так прости... Дядько... (змовкла і несміло дивиться на Івася).

ІВАН (побачив капеляна і кланяється йому, легко змінивши вираз обличчя).

КАПЕЛЯН (біля вікна. Кланяється церемоніально). Здорові були.

ГАНУСЯ (підходить близче, все ще трохи запоромлена). Це... добро... Кузен Івась... а це наш капелян, отець Шигорський. (жартовливо). Наш капелянчик, як ми його називаемо. (Оба ще раз кланяються).

ІВАН (стоячи біля стола і розглядаючись довкола). Так. Так от... Завсіди я собі уявляв цей дім таким захищеним... соняшним... —... (дивиться на Ганусю). Так... дійсно! Зовсім так само...

ГАНУСЯ (все ще збентежена, не може собі дати ради з „ви“). Ах, дядечко такі... Все мусить бути на своєму місці. Все по старому... Але чого це ми стоймо? Бож... ви... зачевне дуже стомились. (захоплено дивиться на Івася).

ІВАН (знов свободіно). Е, те трішки пішечком. Та ще маючи таку мету перед собою. — Але кузино Ганусе. Як ще раз почую те „ви“ — тоді я цілком не сяду і піду собі теть. „Ви“! Цеж пісенітниця!

ГАНУСЯ (спаленіла одвертається, побачивши Аманду, котрий при вході стоїть і сковався за комоду). Нестерпимий хлощець. Стоїть за комоду замість того, щоб прийти та ввічливо привітатись (підходить до нього). Ну, братчику — будь ласка.

ІВАН (здивовано). Так це Аманд? Он як!

АМАНД (корочить міни). Ні... Ні...

ГАНУСЯ (трохи розсерджене). Щож, хіба тягти тебе? Сорому не маєш. Аманде... Підожди... скажу я все дядечкові... (кличе). дядечку.

КАПЕЛЯН (все ще біля вікна). Облизте його, панно Ганусе. Як звикнє, сам підійде до пана студента.

ГАНУСЯ (трохи роздратовано, трохи жартовливо). Тоді стій собі до завтряного. (До Івана). Не звертаймо цілком уваги на дурного хлопчика.

ІВАН (підходить до Аманди). Годиться ж нам привітатися. Не слідже йому так бентежитись при мені. (Протягає йому руку). Здраствуй, Аманде.

АМАНД (кривиться). Здраствуй.

ІВАН (стоїть перед ним, усміхається). Ну як ся маєш? Що чувати? Добре все?

АМАНД (відвіляється в нього, і назад прошмигнувши межи Іваном і комоду, втікає у двері).

ІВАН (вертає, знизуючи плечими). Ніщо не помагає. Та ми ще попробуем. Що він?... Завсігди такий? (Станув перед Ганусею).

ГАНУСЯ (роздратовано). Ах, завсігди... Ах, підожди буде тобі за те!

КАПЕЛЯН (перебиваючи). О, вибачайте пані; не завсігди... Тільки тоді, коли до кого почуває особливу нехіть.

ГАНУСЯ (приглядається вперто до Івана, не слухаючи капеляна, нараз захоплено). А дядечко... дядечко... То то зрадіє! (Швидко виходить.)

ІВАН (до капеляна). Оп як! Це дуже цікаво. Однаке Аманд не найважнійша тут особа, а то прийшлосьби повертати голоблі.

КАПЕЛЯН (знизуючи плечима). Хто може збегнути таємниці цеї бідої людської душі.

ІВАН (ходить, занятий своїми думками). Так отсе Рожани, Рожани... Все таки я їх найшов.

КАПЕЛЯН. О, хіба ви блукали дорогою?

ІВАН. Ах, цеж ціла історія! Неначе шлях в зачаровану Країну.

ГОППЕ (в дверях з Ганусею, але за короткозорістю свою не відразу пізнає Івана). Так це не Іван?

ГАНУСЯ (поважно). Ні, дійсно ні, дядечку. Якийсь чужий добродій. Цілком незнайомий.

(Іван поступає кроком вперед, мовчи).

ГОППЕ (теж підходить, злегка кланяється). Я називаюся Гоппе. Чим можу служити? (пізнає його) Івась...

ІВАН (підходить, радісно). Дядю Гоппе.

ГОППЕ (обнімаючи його). Так, це дійсно Іван Гартвіг! (Приглядається до його.) Так... так... те саме обличча...

ГАНУСЯ (плеєте у долоні). Підвела вас дядечку! А що? Підвела? Еге?

ГОППЕ. Ах тиж! Ані посміхнулась... Всі тепер обманюють!... Івасю. Начувай з цею добродійкою!

ГАНУСЯ. Дядечку, а правда ви думали що це якийсь комівояжер?

ГОППЕ (сміється). Обманчive племя — ви дівчата! За поса нас водите!

ІВАН (жартовливо). Ну, зі мною це так легко не піде.

ГАНУСЯ (з інтересом). А дивіться, дядечку, які у пана Івана гарненькі вуса (дивиться на Івана з гордістю).

ІВАН (збентежений). Ну, от починаються генеральні оглядини. Тут вже прийдеться паленіти.

ГАНУСЯ. Ні, справді... (знов вдивляється в нього) Такий молодий, і такий вже...

ГОППЕ (прокинувшись із задуми). Алеж, діти, що це ви панукаєтесь! Мабудь і не поцілувались на привітання?

ІВАН. Ні ще, досі. (легко зворушений.) Поцілуємося, Ганусе.

ГАНУСЯ (підставляє обличче, затоплюючи в ньому глибокий, німий погляд).

ІВАН (цілує її, і притискає злегка до грудей).

ГОППЕ (доходить до столу). Так діти! Виж брат і сестра, хоч і троюродні. Твоя матуся, Іване, була двоюродною сестрою мені і Ганусиній покійній мамі, нашій єтті.

КАПЕЛЯН (повертається звільна від вікна до дверей). Прошу вибачить мені. —

ГАНУСЯ (за ним). А хіба ви не зостанетесь, отче капеляне, щоб разом з нами посідати? Я зараз приготовлю.

КАПЕЛЯН (в дверях). Дуже мені жаль, але не маю часу.

ГАНУСЯ (знов повернувшись). Ну, часу є доволі. Можна би і пропустити одну лекцію, отче капеляне. Особливо сьогодні.

КАПЕЛЯН (все ще в дверях). Мало часу зостається. Скорі діточок треба приготувати до святого причастя. (піднявши голос) Обовязки кличути, панно Ганно. (відходить)

ГАНУСЯ. Як ні, то й не треба! (другим тоном) Але Івась буде їсти! Івась мені пі в чому не одмовить. Тому,

що у нього серденько дуже добре. Дядечку, який Івась великий. А тоді такий був маленький.

ІВАН (сидить біля столу і дивиться на Ганусю). Так, так Ганусе.

ГАНУСЯ. Добре мушу голову піdnімати, щоб в очі глянути пану студенту.

ІВАН (прокинувшись). Цього ти ще не знаєш, Ганусе.

ГАНУСЯ. Я це зразу завважила.

ІВАН (встає). Ану давай помірчємось! (Обое стоять близько біля себе і держаться за руки. Глядять на себе. Заклопотана мовчанка).

ГАНУСЯ (злегка піднято, стараючись сковати зворушення). Бачиш скільки ти вищий!

ІВАН (із здерганою енергією). Так і слід!

ГОППЕ (що довго сидів задуманий біля столу встає). Ну Іване, тепер присядь біля нас і розкажи щось про себе. Перш за все треба тебе поздоровити з видержаним іспитом, пане студенте. Чи то інак тебе фуксом слідби звати. Побажаю тобі, щоб і на далі так вів себе, та радощів цим приносив батькам своїм. Твоїй матері. (Подає йому руку).

ІВАН (трясе руку Гоппе). Щире спасибі, дядечку Гоппе — і тобі теж Ганусе... (стискає і її руку).

ГАНУСЯ (задумано). Так от такі то молоді студенти!

ГОППЕ (весело). А ти, Ганусе, замість того, щоб Іванові в очі заглядати — краще принеси нам чого небудь доброго випити. Та й з'їсти теж. А то Івась певно голоден. І крім того — твоєго пана кузена так скоро звідсіля не пустимо. Що ти на це, Ганусе?

ГАНУСЯ (з радістю). Ах, так, так, дядечку. Принаймні чотири тижні.

ІВАН (збентежений). Чотири... тижні... Тоді я вже мабудь від давна в Гайдельберзі сидітиму... Ні, що це я хотів сказати? Ах, маю купу привітань з дому для вас!

ГОПІЕ. Боже мій. Як то давно вже, як я в посліднє бачив твоїх родичів. Твою чесну, добру матусю... Так то життя розлучає людей...

ГАНУСЯ (*встає рівтово*). Ах, дядечку! Я й забула! На вас же біля ганку жде екіпаж. (*Сідає біля столу*).

ГОПІЕ (*здивованій*). На мене? Що за екіпаж?

ГАНУСЯ (*оживлено*). Та подумайте тільки, дядечку, які пригоди перебув Івась по дорозі, поки до нас добрався. Він же половину ночі пішки йшов...

ГОПІЕ. Гаразд... але при чому тут екіпаж?

ГАНУСЯ (*наївно*). За вами, дядечку, до хворого приїхали.

ГОПІЕ (*зривається*). До хворого? Екіпаж? Діти, і аж тепер мені про це кажете?

ІВАН. Так, я зустрів екіпаж на пів години перед селом. Іхав до вас, дядечку, щоб вас повезти до хворого. Я цим скористувався і дойхав сюди.

ГОПІЕ (*скинувши сурдун, виняв рясу з шафи*). І аж тепер доперва мені це кажете? Нещасний хворий — міг померти за цей час!

ГАНУСЯ (*помагає йому одягтися*). Живо, живо, дядечку, не турбуйтеся.

ГОПІЕ (*поспішно одягається*). До хворого. Ну й напод же ви! Вам би я спасення душі своєї не доручив. Гаразд, Іване, що ти теольгом бути не хочеш.

ІВАН. Справді не хочу, дядечку. Але про екіпаж йй богу якось забулося.

ГОПІЕ (*відходячи*). Ну, Ганусе — перш за все принеси для своєго кузена що небудь попоїсти і вина дай напитися.. Це душу з тілом з'єднує. Особливо після такої прогулки. Хай тут твойому кузену нічого не бракне, бо ще розголосити, що ми його тут голodom морили. (*Шукає чогось на буро*).

ІВАН (*встає*). Ну, що ви дядечку.

ГАНУСЯ (*ніжно глянувши на Івана*). Ах, дядечку, адже Івась розуміє, що побачивши його, я забуваю на радощах про обовязки хоziйки. Не хочеться мені звідси до кухні йти...

ІВАН (*стискає їй легко руку й говорить здавлено*). Небо за свідка призываю, що я зовсім не голоден.

ГОПІЕ (*розсіяно, готовий відійти*). Еге, добра дитина — наша Гануся. Тільки ще дочого треба й навчиться (*протягує руку Іванові*). Як будеш, Іване, скучати, то от на цій полиці книжки лежать. А до обіду я поверну. До побачення, Ганусе! (*хоче йти*).

ГАНУСЯ. До побачення, дядечку... Ах, дядечку!

ГОПІЕ (*в дверях*). А що там ще.

ГАНУСЯ (*підбігає до нього*). Правда, дядечку, що сьогодні після обіду ми учиться не будемо? Правда? І так доки Іван у нас!

ГОПІЕ (*спішно*). Добре, добре! Щоб твій Івась зовсім до тебе належав. А дай там йому до сідання угорського винця. Це буде краще всього. (*Шішов*).

ГАНУСЯ (*вертає від дверей*). Так, ну, а тепер швиденько! Треба тебе, бідолахо, чимсь накормити. Щось тобі зараз побіжу засмажити.

ІВАН (*заступає їй дорогу, немов із спазмою в горлі*). Ах, покинь це, Ганусе. (*Мимоволі бере її за руку, вона йому не боронить. Мовчки стискають руку. Глядять собі в очі, здавлюючи зворушення і піднятість настрою*).

ГАНУСЯ (*збентежена*). Ти не сердишся на мене Іваську?

ІВАН (*приспівувано супокійно*). Алеж завіщо, Ганусе?

ГАНУСЯ. За те, що так довго не даю тобі йти? Але й Богу шкода мені йти звідсіля... хотілось би все тут стояти, та дивитись на тебе.

ІВАН (*судорожно стискує її руку*). А я на тебе...

ГАНУСЯ (стиха). Ах, на мене... (Стойть ще хвилину, потім старається увільнити руку).

ІВАН (здержує і). Ганусе... зостанься...

ГАНУСЯ. Ні.. пусти мене, Іваську. Зараз поверну. Подивлюся тільки, що Марися робить. (Виригається і вибігає).

(Коротка паузка).

ІВАН (Наче очмарілій стойть ще хвилину, потім отрясається судорожно, починає ловчки проходжуватись по кімнаті, этаха підспівує, при чому в голосі пробивається вряду—годи радісна нотка; хвилями пристає, нарешті відчиняє вікно в сад і висовує голову, наче бажаючи охолонути).

(Мовчанка).

ГАНУСЯ (несе пляшки з вином і чарки, все те ставить на столі). Тепер сідай, виний чарку вина, і розкажи мені щось гарного, приміром скільки бідним дівчатам ти вже голову закрутів, пане Іване? Еге! Еге! Мусин мені про те розказати. От тільки принесу якусь закуску... Уяви собі — Марися вже про все постаралась! Звичайно вона цілком недогадлива. Ти вже її по вуха закохав у себе.., Ах, ми бідні.. (Стойть перед ним). Ну, так швиденько Іване, відповідай: скільки дівчат ти вже перецідував?

ІВАН (піважено). Ще ні одної, Ганусе... Тільки, що сестру. Ти—перша...

ГАНУСЯ. Ах, Боже мій! Там все захолоне. (Вибігла, за хвиллю вертає з тарілками і з полуницками, які ставить на столі). Тепер будемо їсти, нити і веселитися. Хто зна, як довго будемо вкупі. Сідай сюди, Івасю (показує йому місце на канапі).

ІВАН (садає). А ти, Ганусе?

ГАНУСЯ (щиро сердечно). Я сяду біля тебе, Іванку! (обоє сідають на канапі коло себе, Гануся з права, Іван з ліва).

ІВАН. Так хто знає, як це довго потріває. Після завтра у сю пору буду вже знов у дорозі. Пойду далеко у світ широкий.

ГАНУСЯ (наливає йому вина, говорить з переляком). Вже після завтра? Тоді не варт було їхати.

ІВАН. Та щож робити. Мушу на час ставиться в університеті (палко). Ах, Ганусе! Який я радий, що так буде!

ГАНУСЯ (сумно). А я думала, що ти зостанешся хоч чотири тижні.. I так всі радили.. За стільки років—раз приїхав і вже за один день кидати нас хочеш. Краще вже було зовсім не приїзджати.

ІВАН. Ганусечко, не додавай смутку. Краще зовсім про те не думати. Пиймо. Просіт! (Покаютися). За життя і за будучину (п'ють).

ГАНУСЯ. Іж же, Івасику. Покласти тобі чого на тарілку?

ІВАН. Не можу, Ганусе. Просто не хочеться! От—чому це ти не єси?

ГАНУСЯ. I мені теж не хочеться!. Даремне стоятиме смашна страва.

ІВАН. Ох, облиш! Ми по тому з'їмо ї! А тепер випемо! За минулє! За наші дитячі літа! Гаразд що вже вони проминули (п'є).

ГАНУСЯ (теж п'є). Я все думала, що ти приїдеш. Тиж мені обіцяв, ще тоді як був у нас в Ліхтенау. Але якось неспішно було Івасеві додержати обіцянку...

ІВАН. Бачиш, я зразу хотів зробитися студентом, щоб не приїхати до тебе якимсь дурним хлопцем.

ГАНУСЯ. Останніми часами я навіть думала, що ти гордуєш і не хочеш нас знати...

ІВАН. Ні, я все хотів, все збірався. Нарешті яж не міг знати...

ГАНУСЯ (палко). I от чому це ти мені сьогодні зразу ж так припав до серця — я зразу побачила, що ти цілком не гордий.

ІВАН. Гордий, Ганусе? Чого ж мені бути гордим? Як ти могла подумати щось такого?

ГАНУСЯ. Тому, що твій батько такий багатий, а ми— просто бідна рідня, т. е. не дядько, а я... А крім того...

ІВАН (*встає*). А якеж, Ганусе, мені діло до того? Що це мене може обходити?... Ні, значить ти цілком мене не знаєш! Все то дурні, запліснілі, прастарі забобони! Взагалі... (*піднімає чарку*). До тебе, Ганусе! Хай живе свобода! (*п'є і встає*). Свобода, свобода! Ах це буде величаво! (*Сідає знов і присовується близче до Ганусі*).

ГАНУСЯ (*несміливо*). Так ти, через те... не думаеш про мене погано?

ІВАН (*з докором*). Алеж Бога ради, Ганусе — чого ж?

ГАНУСЯ (*збентежено*). Ах, тиж знаєш, що мама... що я...

ІВАН (*з дивуванням*). Ні, щож таке? Про твою маму про тебе?

ГАНУСЯ (*заїкаючись*). Що... в мене... нема батька...

ІВАН. Ах, ти про це... Алеж—чим же ти тут винна?

ГАНУСЯ (*стиха*). Правда, Іваю? Я сама нераз про те думала...

ІВАН (*з дивуванням*). Алеж природно — ну — чим же ти тут винна. Невже тобі хто за це докоряє? Ну, це вже таки прямо!...

ГАНУСЯ. Ах, ти не знаєш, Іваю. Цим все докоряють. Однаке все те мене ніяк не обходить, раз я знаю, що ти не такий.

ІВАН (*сердито*). Це ідіотство. Чисте ідіотство. Хто ж це такий дурень? Адже не дядько?... Е—взагалі що до цього... Все це таке природне, таке природне... Хочби згадали євангельську історію з укаменованім грішници... Знаєш, Ганусе: от чому я так дуже хочу вирватись звідсіля. Там все напевне інакше! Все значно свободніше! Я не можу довше цього терпіти. Ця грубощість і обмеженість тутешніх людей. Швидче би — геть звідсіля! Тому то і йду на південь. Там все таки, я думаю, буде

інакше. А крім того... Взагалі — як студент... (*в розмові запалюється і перекидає шклянку*).

ГАНУСЯ (*одушевлено*). Так би вічно сиділа і дивилася на тебе, Івасю. Коли ти так говориш, у тебе так близько очі!

ІВАН (*захоплено*). Ех, кажу тобі, Ганусе... Я тепер в такому настрої... Нарешті—свобода! До чого стремився стільки літ! Вже по дорозі сюди...

ГАНУСЯ. Еге, а тепер знов нас хочеш покинуть.

ІВАН. Алеж, Ганусе, не можу, Йи Богу не можу тепер...

ГАНУСЯ (*рішуче*). Ні, ти повинен. Інакше я цілком тебе розлюблю... Ні—це дійсно кумедно: сиджу тут, вліпила очі в тебе, як закохана гуска... (*хоче встати з канапи*).

ІВАН (*палько*). Ах, Ганусе... (*хоче ії здержати*).

ГАНУСЯ (*насмішкувато*). Маленький Івасик хоче мене силово задержати? (*пробує вирватись від нього*).

ІВАН (*із зростаючим підйомом*). Маленький... Ну, побачимо... Ти не вирвешся... (*стискає сильно ії руки*).

ГАНУСЯ (*вся спаленіла*). Маленький Івасик... (*виривається від нього*).

ІВАН. А більший, чім ти... Нізвіщо... не пущу. (*Дергати сильно в своїх руках ії витягнені руки, обое стоять декілька хвилин проти себе; нараз він швидким рухом згинає ії обидві руки, так що вона безсило падає на софу*).

ГАНУСЯ (*слабо*). Ах... Іваю...

ІВАН (*схилившись над нею*). Тепер ти поконана!

ГАНУСЯ. Який ти сильний, Іваю... Я ніколи не подумала...

ІВАН (*дивиться на неї хвилину, нараз кидається на неї і наче божевільний цілує ії*. Гануся *закинула йому руки на шию і відповідає на його поцілунки*).

(Коротка павза).

(Іван і Гануся встають, обое в обіймах, німих, роскішних).

ІВАН (стиха). Кохаєш мене, Ганусечко?

ГАНУСЯ (так само). Так кохаю, так кохаю, Іваську.
(обнімаються палко. Двері звільна відчиняються.)

АМАНД (просовує голову в щілину).

ГАНУСЯ (лагідно висовується з обіймів Івана, підходить до Аманда і говорить спокійно). Чого тобі, Аманде?

АМАНД (робить гризаси). Голоден... я... їсти...

ГАНУСЯ. Іди до Марисі, вона тобі щось дасть.

АМАНД (хвилину вагається потім іде)

ІВАН (що теж встав). Аманд напевне бачив.

ГАНУСЯ. Ах, Івасику, чи він що розуміє. (Ніжно дивиться на Івася). Який ти гарний, Івасику:

ІВАН (з захопленням). Ах, Ганусе, Ганусе, який я щасливий. Такий щасливий. (бігає по кімнаті) Я знав про те, я сподівався. Я не міг дождатися змоги сюди приїхати. Тому і йшов пішки всю ніч. Так мені було тужно за тобою. Тож я ще ніколи в житті... Ах, ти не можеш цілком зрозуміти... (Обнімає її палко. Хтось прох. біля вікна).

ГАНУСЯ (глянула в напів — отворене вікно, перелякані). Ах, Боже мій. Наш отець Капелян. Коли він нас бачив... Якраз заглянув у кімнату... А я така розхристана... (увільнилася швидко з обіймів Івана і поправляє волосся).

ІВАН (підняв). Хай собі дивиться хто хоче. Самі йому скажемо.

ГАНУСЯ (перед зеркалом, залякані). Але, що це якраз отець капелян. Колиб він принаймні не бачив... Який у мене вигляд непорядний.

КАПЕЛЯН (входить звільні з правого боку, обіймає допитливим поглядом кімнату, молоду пару і всю безладну ситуацію). Вибачайте, що мушу перешкоджати...

ГАНУСЯ (біксить до нього, старається заховати своє збентеження). Ах, наш капелянчик! Хіба вже наука скінчена? Отто гарно, що сьогодні раньше...

КАПЕЛЯН (підійшов до бюро, на котрім чогось шукає). Ні, наука ще не скінчилася. Я тільки прийшов, щоб взяти одну книжку, яку я забув...

ГАНУСЯ. Але, отче капелянє. Ви ж поснідаєте. Ми вже... (Побачила, що страва на столі непорушена, замовкла.)

ІВАН (стоїть біля столу, хоче поправити її поилку). Но — не дуже то ми багато єли...

КАПЕЛЯН (одходячи поволі від бюро). Діти ждуть, панно Ганно. Треба поспішати. Отець парох поїхав?... Я бачив екіпаж...

ІВАН. Дядечко поїхав до хворого.

КАПЕЛЯН (проходючи, скоса поглядаючи на стіл). Ви, панство, теж, як бачу, не багато єли...

ІВАН (з викулом) Розуміється! Як тут памятати про южу, коли сидиш і розмовляєш з такою гарненькою і коханою кузинкою, якої не бачив стільки літ. Ви, отче капелянє, теж не кращі булиб.

КАПЕЛЯН (погрожує Ганусі дуже поважно пальцем). Пані. Пані... (Поволі відходить.)

ГАНУСЯ (стоїть засоромлена).

ІВАН (стає біля неї). Ганусечко.

ГАНУСЯ (мовчить).

ІВАН (пестливо). Хіба ти вже мене цілком не кохаєш, Ганусечко?

ГАНУСЯ (нараз). Ах, хай собі усі знають (обнімає Івана за шию і пригортав до грудей). Ти справді, Івасю, ще ніколи... пі одної дівчини не цілував?

ІВАН (захоплено). Ніколи... пі одної...

ГАНУСЯ (пригортавшися). О мій Іваську коханий...

(Завіса.)

Дія II.

Другого дня по обіді.

Гануся і Аманд сидять біля столу. Мрійний настрий пообідній. Крізь вікно видно оловянє небо, в кімнаті понуро.

ГАНУСЯ (*сидить у кріслі напроти канапи*). Кажу тобі, як ще раз будеш для Івася такий нечесний і дикий... Щож тобі міг такого зробити бідний Іvasик?

АМАНД (*гойдається на стільці, направо від неї, трясе головою і плює*).

ГАНУСЯ. Івась вже студент, а ти хто? Такий великий хлопець, а такий дурний. А всього на два роки молодший від нього.

АМАНД (*знаками показує, як мало йому іменує розум Івана, потому задоволено показуючи на себе*). Аманд... сильніший...

ГАНУСЯ (*розсердилася*). Ти сильніший? Авжеж, як підставиш йому ззаду ногу, як сьогодні вранці — то певно, що він мусить внасти. Але попробуй ще раз таке зробити. Нобачиш, як тобі дістапеться.

АМАНД (*задоволений жест*). Розтягнувся... як довгий... лежав... Гануся (*мімікою представляє розпуку і пестощі Ганусі, затирає руки*). „Мій Іvasику“, „мій Іvasику“.

ГАНУСЯ. Авжеж, розуміється, що мій Іvasик! Що ти в цьому розумієш. Може ти хочеш, щоб і тебе так звали? Тобі заздро?

АМАНД (скочив з диким гнівом, стас перед нею і дивиться очима божевільного на софу). Знаю... Скажу дядько. Прийде... нагайку... (жестом биття). Бить, бить, синяки!

ГАНУСЯ. Еге, але кому то першому дістанеться? Тобі, Амандику, тобі! Ти думаєш дядько не знає, що Івась мене цілував? Не виставляй себе па сміх! Дядько може про це знати. А знаєш, що я скажу дядечкові?

АМАНД (сів на стільці, вороже). Не знаю.

ГАНУСЯ. Не знаєш. Ну, тоді ми тобі трошки поможемо згадати. Я скажу дяді, що ти не даеш Марунці проходу, що все пристаєш до неї. Відна дівчина не знає вже куди від тебе втікати. Знай же тепер, що я все скажу дядькові, як не будеш ввічливим для Івася. Ну, ну! будь же тихим і чесним (погрозжує). А то...

АМАНД (злобно). Малпа! Дурна!

КАПЕЛЯН (входить з правого боку, в чорному костюмі, ще більше серйозний, як звичайно, звільна підходить до столу).

ГАНУСЯ (весело плеє рукаами). Отець капелянчик! Отчик капелянчик! І яке знов сердите обличче у отця капелянчика!

КАПЕЛЯН (сидіє біля столу напроти Ганусі). А наша панна весела, як перепеличка. Чи дощ, чи погода — однаково. Мені аж здається, що наша панна і в день страшного суду буде сміяться.

ГАНУСЯ (наївно). Ах, отче капелянчику. Треба ж комусь сміяться. А то як всі будуть ходити з похоронним видом, то що з того вийде. Дядечко не любить, як я сиджу, як свята на картинці. Хоче, щоб я завжди сміялася і співала. А врешті Івась до нас загостив.

КАПЕЛЯН. Тому то головка до речти закрутилася. Апі до вас приступити.

АМАНД (нараз б'є обома руками в стіл так сильно, що але затріщло). Грім!

ГАНУСЯ (злякалася) Ісусе Христе. От злякав. Тобі, Аманде, вуха патерти треба. Що ти витворяєш? Просто наче збожеволів, відколи Івась сюди приїхав.

АМАНД (скрізоче зубали і смеється).

КАПЕЛЯН. Справді, цей молодий панич саме лихо до цієї хати приніс. Як тут все перемінилось за ці два дні.

ГАНУСЯ (наїко). Перемінилося, але на краще. Що там Аманд. А дядько! Ви подивітесь тільки на дядю! Він такий радий. А я? Ми всі такі щасливі. І вам, отче капелянє, не слід більше так хмарити чоло. Не будете? Ви мусите радіти разом з нами. Світ такий гарний!

КАПЕЛЯН. (не одповідаючи на питання) А говорив вам інан студент про свою віру? Я боюсь... я боюсь...

ГАНУСЯ. Ах, про все, отче капелянє, про все.

КАПЕЛЯН. Я в цьому більше, як певен, що цей молодий добродій є одним з тих байдужних католиків, котрими тепер переновлені вищі школи.

ГАНУСЯ (трохи несміло). Івась не є лихою людиною... Тільки... Але все те прийде з часом. Він ще дуже молодий. Як буде йому стільки літ, що вам, отче капелянє...

КАПЕЛЯН (схилив голову на руку). Молодість мусить вишуміти... Каже пословиця. Я знаю. І на все є своя пора. Так. Але щасливий той, що вже поборов себе, панно Ганусе. Жити в задоволенню гарно, а в смиренності — ще краще (балізно усміхається) O vanitas, vanitatum vanitas значить, панно: О суєта сует, всяческая суета.

ГАНУСЯ. Ах, як все на цьому світі таке не вічне — то нам ще сьогодні хочеться веселитись. (підскочила) Сьогодні ще будемо гуляти і танцювати. А завтра падінемо траур — поспішено голову понілом. (підспівуючи ходить з кутка в куток)

КАПЕЛЯН (задумливо). Чому завтра, панно Ганно? Чому ж не сьогодні? Чому не зараз?

ГАНУСЯ. (занята своїми думками) Тому, що завтра одіздити — Івась. На волю! У світ широкий! Тоді знов усе піде по старому. Тоді ви знов можете мене лаять, отче капелянчику. Тільки не сьогодні! (Раптово) А завтра

ми його ще не пустимо. І після завтра теж ні. Довго ще не пускатимемо.

КАПЕЛЯН (*витягає з кишені листа і подає його Ганусю*) О, панно, як далекі ви ще від цього захисту, який я для вас найшов.

ГАНУСЯ (*сумно*) Ах, хто зна, отче капелянє. Хто може знати, що незабаром станеться. (*Іде до дверей*)

КАПЕЛЯН (*встає*) Куди це ви, панно Ганно?

ГАНУСЯ.Хочу відшукати Івася і привести його сюди, щоб нам розказав що небудь. Адже він вже не довго з нами.

КАПЕЛЯН (*широко встає і підходить до неї. Обос стоять біля дверей. Він з трудом здергуює себе*) Панно Ганусе!

ГАНУСЯ (*похиливши голову*) Що, Ваше Преподобіє?

КАПЕЛЯН (*бере її за руку*) Можете мені, пані, довіритися?

ГАНУСЯ (*вагаючись*) Ваше Преподобіє — Ви-ж мій сповідник...

КАПЕЛЯН. Не як сповідник я до вас промовляю. І не називайте мене „преподобієм“. Чому мене так звете? Чи любите ви мене трохи, як приятеля?

ГАНУСЯ (*мовчить*).

КАПЕЛЯН (*дріжачи*). Ні.

ГАНУСЯ (*стиха*). Ах, як ви, отче, можете про це пітати. Очевидно, що так.

КАПЕЛЯН (*не відережує більше. Випростовується перед нею на увесь зріст*) Тоді я вас перестерігаю перед цим юнаком. Послухайте мене, поки ще не пізно. Легкодушність є вашим семейним прокляттям. Згадайте, пані, про вашу маму!

ГАНУСЯ (*відвертається від нього, вражена*). Ах, нічого мені соромиться за гріхи моєї матері.

АМАНД (*що заглядав у вікно, нараз підскочив. Немов прицілюється з рушниці, зловіщо бліснув очима*). Ніфф! Пафф! Убитий!

ГАНУСЯ (*повертається, злякано*). Що сталося? (*підходить до вікна*).

КАПЕЛЯН (*знов повернувся до столу*). Пан Іван стойть у садку з рушницею отця пароха. Аманд хоче його очевидно наслідувати.

ГАНУСЯ (*біля вікна*). Що? Аманд хоче стріляти? Дядько не позволив! Строго заборонив йому брати рушницю. (*Вибігає з кімнати*).

АМАНД (*одвернувся знов від вікна; з диким виразом обличчя*). Добре стріляти... Влучити... Убитий...

КАПЕЛЯН (*ходить по кімнаті, не звертаючи уваги на Аманда*).

АМАНД (*раптово скопив його за руку, сказено і дико*). Убитий... На смерть...

КАПЕЛЯН (*здрігнувся, стає*). Що сталося, хлопче? Хто убитий? Що хочеш сказати?

АМАНД (*сказено, говорить швидко і плавно*). Собака. Чужий. Сидів. Все робив... так... (*кілька разів робить жест поцілунка*). Аманд прийшов. Бачив Ганусю близенько біля нього. Аманд був голодний. Дуже їсти. Печена на столі... гарна печена. Каже Ганусі. Нічого не дала Амандові... послала Марисі. Все спідить: мій Івасю! Мій Івасю! Гарна печена, вино.. все чужий. Аманд голодний. (*Сказено кидати руками і ногами*). Гризти! Бити! Давити! (*стомленій падає на крісло*).

КАПЕЛЯН (*зляканий*). Господи Боже. Змілюсердися. Верни йому розум... Ох цей гість. О, цей гість. (*ходить схильовано по кімнаті, поволі успокоюється, судорожно складає руки*). Отче наш на небесіх, хай буде воля Твоя.

(коротка мовчанка.—Двері відчиняються).

ГАНУСЯ (*перша, хоче втягнути Івана*). Ходи-ж, Івасику, ходи!

ІВАН (*з рушницею в лівій руці, хоче звільнити праву руку від Ганусі*). Дай мені спокій, Ганусе!

ГАНУСЯ (тягне його). Треба-ж тобі випити кави, Івасю. Зараз дадуть.

ІВАН (неохотно). Я неголодний, справді. Цілком пройшов апетіт. (кладе рушницю на бюро, стоїть нерішуче).

ГАНУСЯ (стає перед ним, ніжно дивиться на його). Апетіт поверне, Івасику, як тільки попробуеш вафлів, які я для тебе спекла.

ІВАН. Чому ти не пішла зі мною па прохід? Я так тебе прохав. Але ти все таки не прийшла.

ГАНУСЯ. А хто ж би за мене вафлі шік? А я так хотіла тобі зробити маленьку несподіванку. Побачиш, які смачні! (побігла).

ІВАН (підходить до столу). А де ж дядько Гонце?

КАПЕЛЯН (біля вікна). Отець парох певно спить. Ніколи не п'є по обіді кави.

АМАНД (біля бюро, грається рушницею).

ІВАН. Но, Аманде, і ти маєш охоту попробувати? Тільки обережно, щоб кого не застрелив. Рушниця панібір.

АМАНД (пішов, з рушницею).

КАПЕЛЯН. Ви стріляли мабуть, пане студенте?

ІВАН. Еге, кілька разів до мети... Ах, яка чудесна погода сьогодні! Яке чудове повітря! Цілком весняне! І взагалі ця місцевість зовсім інакша, як у нас.

ГАНУСЯ (входить з тарілкою, повною вафлів, жартовливо). Бачиш? Це для одного дуже упертого хлопця.

ІВАН. О! вони дійсно величаво виглядають. Можу... Ганусе? (бере вафлю).

ГАНУСЯ (ставить тарілку на стіл). Адже ж я нарочито для тебе їх спекла. Бачиш, я не така то вже лиха, як ти думаєш. (Стоять біля столу).

ІВАН. Я цього і не думаю, Ганусе. Але все таки гарно було, як би ми були вкупі прогулялись.

КАПЕЛЯН (теж біля столу). О, бідна панна. Так стається, просто із сил вибивається і все надарене. Пан студент цього не хоче оцінити.

ІВАН. Ти знаєш— я завтра від'їджаю, а нам так і не удалося разом погуляти.

ГАНУСЯ (мягко). Ах, завтра ти ще не пойдеш, Івасику. Ти ще довго у нас останешся, і ми ще не раз будемо гуляти з тобою.

ІВАН (судально). Побачши, Ганусе, що завтра я пойду— (встає, налико). Ах, я мушу! (ходить по кімнаті).

ГАНУСЯ (розігнано). Чому мусиш, Іванку? Чому тобі не можна тут остаться?

КАПЕЛЯН. Алех, панно Ганусе. А наука пана студента? А лекції вже певно почалися. Ждати ніколи— я це дуже добре розумію.

ГАНУСЯ (недбало). Ми ще про це, Іванку, побалакаємо. (іде до кухні).

КАПЕЛЯН. Так... Багато ще перед вами, пане студенте! Не один досвід... Життя перед вами...

ІВАН (ходить по кімнаті, оживлено). Так, життя ще переді мною. Тільки що починається. Найкраці літа— студентські літа! Ах, Гайдельберг! Гайдельберг... Який то він?

КАПЕЛЯН. Такий же, як і усе на цьому світі, пане студенте. Коли побачите, не знайдете в ньому нічого особливого. Тільки надія окращує життя.

ІВАН (знов сіє). Тоді все на світі власне кажучи... Тоді чого взагалі жити?

ГАНУСЯ (входить з посудом для кави). Іванку, це ти дав рушницю Амандові? (розділяє посуд).

ІВАН. Я, Ганусе, а що?

ГАНУСЯ. Аманд не повинен в руки брати рушниці... Дядько цього собі не бажає.

ІВАН. Що ж може статися, Ганусе? Хай і Аманд має яку небудь утіху.

КАПЕЛЯН. Панна Гануся має рацію. Не слід вам було давати йому зброю.

ІВАН. Я можу її назад одібрати, як що ти хочеш, Ганусе...

ГАНУСЯ. Ні, облиш, Івасику, на всякий випадок, приймні тепер. А то він... хлопець чим раз то гірший робиться. Сідай же, будемо пити каву і їсти вафлі. (*сидіє на софу. Всі п'ють каву.*)

ІВАН (*істить вафлі*). Надзвичайно смачні, Ганусечко.

ГАНУСЯ. Іж на здоровля, Івасю. Там ще багато у кухні.

КАПЕЛЯН (*не*). Яке розпещене тепер молоде покоління. Дивиться на життя з найбільш веселого боку. На ділі ж навіть не знають, що таке—життя.

ІВАН. Я цілком не рознещений. І думаю, що досі вже не одно приходилося мені пережити.

КАПЕЛЯН. Що там говорити о пережитому на шкільній лавці? Особливо, коли батьки дбають про все, а молодцеві ні про що думати, як тільки про відроблення писемних задач.

ІВАН (*трізко*). Це залежить від людини. Не всі—ж однакі! Мені здається, отче капелянє, що тут мова про внутрішню боротьбу, внутрішні переживання. А ці мабуть цілком не залежать від шкільної лавки.

КАПЕЛЯН. О, розуміється! Бувають, трапляються такі вдачі—можна сказати—від природи багаті—котрі вже в молодості здобувають силу характеру. Я не перечу. Тільки де вони, ці вибрани? Тверду школу мусить вони пройти і пізнати їх можна на перший погляд.

ІВАН. Ви мабуть компетентні, отче капелянє. Мені важко про це говорити.

ГАНУСЯ. Але і ти, Івасю, не одне пережив. Сам ти мені про те розказував.

КАПЕЛЯН. О, таких молодих дам не оцажується. Молоді, вражливі серденька тають, як віск на сонці. Одно

біда—що більшість того, про що розказують—істине тільки у фантазії молодого оповідача.

ІВАН (*піднято*). Дозвольте, отче капелянє, мені краще знати, що я пережив, а чого ні. Звісно—я досі сидів на шкільній лаві. Так, па жаль. Жалю, що давно вже я з нею не розстався. Тоді-б я приймні побачив, зазнав світа. В цьому корінь терпіння! Сидиш літами в шкільній кімнаті, рвешся усією душою на волю, кудись далеко... а потім, як про це кому розповідаєш... то з тебе сміються. Немає братніої душі, яка-б... І це якраз тому, що ти інакшій, як другі. Вічно сам із собою, з самотиною своєю. (*Стискає кулака*). Але це вироблює людину. Так! вироблює! Або пропадеш, або стаєш людиною. І коли я тепер іду в широкий світ, то вже не дурним хлончиною, хоча може кому дурним здаєся. Я із всяким можу помірятись силами! Не дозволю ображати себе! І так занадто довго знущалися наді мною. Але тепер я вже вільний. Тепер я вже ні про що не дбаю.

КАПЕЛЯН. Широ жаль мені бідних католицьких родичів, що збирають такі плоди своєого виховання, цілком може і не знаючи про те.

ІВАН. Ах, що це ви говорите, отче капелянє. Я думаю, що кождий чоловік повинен бути таким... більш менин... Я певен, що і з вами таке було...

КАПЕЛЯН (*гірко*). Я, пане студенте? Мені жилося цілком інакше і я благословлю Бога за це. У мене не було часу для зухвалих думок; рано мені підрізано крила. Вже на шкільній лавці я мусив дбати про свій хліб насущний. Я давав лекції, і виконував всякі роботи, робив все, що міг. О, і теж, за молодечих літ, тужив за сонцем, марив про всякое... Але я поборов свої мрії. Я теж правдоподібно не став би богословом коли-б не мусив. Але мої бідні родичі не могли дати мене до шевця, а щоб стати правником, на це у мене не було серебряній. Я мусив перемогти себе. Я боровся... І я переміг себе...

ІВАН (*здавленям голосом*). І ви тепер дійсно задоволені, отче капелянє?

КАПЕЛЯН. Я так щасливий, як тільки може бути щасливою людина; я навколошках благословляю Творця, що він так мною покермував. Серед суєти цього світу я знайшов відраду.

ІВАН. Яку ж?

КАПЕЛЯН (*ріжко*). Віру, пане студенте! Хіба ваш учитель релігії не розказував вам про це?

ІВАН (*задуманий, загорівся страстно*). Ні, я так не зумів би. Порвати з усіма мріями. З усім—усім?! Бачите отче капеляне, ви вдоволені, що так з вами сталося, а я щасливий, що зі мною так не сталося. Я щасливий, що я не богослов, що я вільний, і що увесь світ передімию відкритий.

КАПЕЛЯН (*допив каву*). І ви, що підлягаєте своїм страстям, ви можете звати себе вільним? Це сила, котра провалила в пропасть навіть самого Люціфера, найетарійшого з усіх ангелів.

ІВАН (*добродушно*). Ех, не такий страшний чорт, отче капеляне, як його малюють (*бере вафлю*). Я, Ганусе з'їм усі твої вафлі... Чого це ти так посумніла?

КАПЕЛЯН (*з труднощами здержує лоту*). Не такий страшний? А я вам кажу, що страшніший, ніж можуть слова з'ясувати. Перед цею молодою дівчинкою я передскажу: що, як Бог на небі а справедливість на землі, так погибнеш молодий пане, а разом з тобою всі твої союзники. І хай поможет тебе Бог прозрінути, поки ще не пізно.

ІВАН. А ч передскажу собі, що вийду, виб'юсь на дорогу. Не погибну. Стільки в мене надій. Не можу погибнути. За двадцять літ побалакаємо про це, отче капеляне.

КАПЕЛЯН. Хто доживе, побачить. Запамятайте собі цей день і мої слова (*встає і випростовується*). А вам, панно Ганно, в присутності цього юнака кажу: не вірте йому. Не піддавайтесь його переконуванням, рятуйте свою душу і вічне своє спасіння. (*Йде повільно до бюро, бере кни-*

гу і повертається до дверей. Ще раз повернувся). Прошу вас, панно Ганно, як отець парох спитає вас—де я, то скажіть, будь ласка, що я за цього вчу дітей Закону Божого. (*Пішов*).

ГАНУСЯ (*мовчить похиливши голову. Коротка павза*).

ІВАН (*що теж сидів в задумі—встає*). Бачиш, Ганусе, тепер ти знаєш, який я... Ти чула...

ГАНУСЯ (*мовчить*).

ІВАН (*знов занятий своїми думками, б'є кулаком по столу*). А я все таки не погибну! Це ще ми побачимо!

(*Коротка павза*).

ГАНУСЯ (*все ще мовчить*).

ІВАН (*встає, ходить по кімнаті, задержався перед Ганусею*). Тепер, значить, ти мусиш рішитися, чи варто бути знайомою з такою людиною, як я.

ГАНУСЯ (*стримано*). Ах... Івасю...

ІВАН (*гірко*). Та... на ділі то зовсім не варт. Завтра я однаково пойду. А отець капелян тут лишається.

ГАНУСЯ (*Бере його за руку і обнімає закоханим поглядом*). Ах, Івасику, ти знов такий... І перед тим теж...

ІВАН (*стоїть перед нею*). Коли?

ГАНУСЯ (*з проханням*). Та з гулянням... А я все таки хотіла спекти тобі вафлі. Мені хотілось би так багато зробити для тебе. Ти цілком навіть не знаєш, як дуже тебе люблять.

ІВАН (*роздрібовано*). Як це тобі так неприємно, Ганусе, то я не хочу бути тягарем для тебе (*ходить*). Краще всього, було б цілком не приїжджати. Тоді припаймні не мав би я цього страшного... (*Сідає, судорожно стискає кулаки, видає здавленій стон*).

ГАНУСЯ (*скочила, біжить до цього і обнімає шию рукою*). Щож я тобі лихого вчинила, Івасику?

ІВАН (*пригортає її до серця, майже ридаючи*). Як що ти мене більше не любиш, Ганусе, тоді я не знаю, що буде

зі мною... Я міг би зараз же... Я такий непрощаний... Так глибоко непрощаний...

ГАНУСЯ (на колінах у нього, пестить його). Я не можу нікого другого кохати. Тільки тебе, Івасику. Хоч ти іноді і...

ІВАН (ще більше приємно, непримітно). Ганусечко, Ганусечко, що буде з нами?...

ГАНУСЯ. Хай буде, що хоче! Мені все одно, як тільки ти зі мною.

ІВАН (з розпуккою). Капелян дійсно правду каже. Я для тебе непчасте.

ГАНУСЯ. Е, Івасику, не будемо думати про будуче. Але все таки, ти не повинен так іти один на всіх. (*Виривається від нього і сідає на стільці поруч*). Ти занадто свободно про все висловлюєшся.

ІВАН. Але я мушу говорити про те, що думаю. Не можу ж я бути лицеміром.

ГАНУСЯ. Сьогодні ти знов не захотів іти на службу Божу.

ІВАН (присовується зовсім близько, обнімає її). Я ж був. Ганусе.

ГАНУСЯ. Еге, тому, що я розбудила тебе. Чекай, чекай! Бог покарає тебе колись за твою безбожність.

ІВАН (цілком близько). Знаєш, Ганусе, що я думав, як ти стояла за дверима і будила мене?

ГАНУСЯ. Ні, Івасю, скажи. Я не знаю.

ІВАН (чимраз більш ехвильований). І не можеш догадатись?

ГАНУСЯ (стримано). Ах, нічого не було. Ти просто жартуєш.

ІВАН (палко). Ні, правду кажу. Я тобі скажу, тільки поклади голову сюди. Так. Ще ближче. (*Кладе її голову собі на грудях і обнімає її. Майже шепотом*). Я думав, як

гарно булоб, якби ти увійшла у мою кімнату. (*Із ежесною пристрастю обнімає її*). Ах, так, Ганусе, так!...

ГАНУСЯ (мовчи віддається його поцілункам).

ІВАН (непримітний). Так гарно! Так чудово! Так чудово! Знаєш? Я міг би зацілувати тебе на смерть...

ГАНУСЯ (в обіймах). А я з'їла б тебе, цілуючи...

(Коротка пауза, обійми).

ГАНУСЯ (стиха). Івасику, а правда гарно було сьогодні в церкві? Підемо знову?

ІВАН. Авжеж, але перед тим ти знову прийдеш будити мене. Ах, обіцай мені це!

ГАНУСЯ. О, тоді ти залишишся у нас ще принаймні вісім днів.

ІВАН (злякано). О, Боже мій! Адже правда! Завтра юхати! У цей час я вже буду невідомо де... Ах. Ганусе. Ганусе!

ГАНУСЯ. Ні, принаймні вісім день ти ще повинен лишитися, Івасику! Ну, хочби п'ять.

ІВАН (в розтумі). Так, але що це поможет. За вісім день ти знову прийдеш і скажеш: ще вісім день. І ще вісім день. І далі так само. Не можу я залишитися тут на завсігди. Я мушу бачити світ!

ГАНУСЯ. Чому, Івасику? Чому ти не можеш на все тут остатися?

ІВАН (сумно). Ти ще смієшся, Ганусе? А в мене цілком не весело на душі.

ГАНУСЯ (уперто). Ти останешся тут і будеш помагати дядеві в хазяйстві. У нас тут найдеться пропасть роботи, коли тільки охота. А по тому ти візьмеш гропний у своєго батька і купиш тут великий маєток. Тоді вже ніколи не підеш. І ми все разом будемо.

ІВАН (піднято). А мої родичі? А моя будуччина? І все? Ах Ганусе, Ганусе! Якби ти знала, як мені важко!

Краще було б зовсім не приїздити. Краще-б цілком Рожан не бачить....

ГАНУСЯ (капризно). Слід би тобі чим небудь і для нас поступитися. Ми так тебе кохаемо, а ти...

ІВАН (задуманий). Такі широкі плянни передімию. Ні. Ні, не можу я тут даремне сидіти. Як тільки подумаю що ще очікує мене... Вся моя будуччина! Всі мої мрії! І відмовиться від усього, провіщо я марив стільки літ у школльному ярмі—марив, що як вийду врешті на волю, то стільки цікавого переживу. І все це... (В розпушці стискає голову руками).

ГАНУСЯ (сумно). Не буду тобі більше про себе говорити. Ти однаково про мене і не думаеш. Але ж подумай хоч про дядечка. Він так радів би, якби ти у нас залишився.

ІВАН (схвилювано перебиває її). Так ти думаеш, що про тебе я „однаково“ не думаю? А про кого ж? Ні, ти не розумієш мене. У мене серце може розірватися з болю, а ти... (скочив і бігає по кімнаті). Це страшне! Це пезрозуміле! Нарешті я знайшов братерську душу... за якою з дитинячих літ тужив... і тепер... і тепер муши від'їжжати! Просто хотілось би... (нараз починає голосно ридати, склонивши голову на стіл).

ГАНУСЯ (стиха підходить до нього і кладе йому руку на голову). Так, тобі треба їхати, Івасику. Не буду більше тобі суперечати. Але подаруй нам хоч кілька днів... Ти і так занадто швидко нас покидаеш.

ІВАН (скочив схвилюваний). Так, а потім знов буде те саме. Тоді ще важче буде! І врешті... Ні, краще геть, звідсіля. Краще сьогодні, як завтра... (ходить).

ГАНУСЯ (сидіє біля бюра, невдоволено). Так, ти умів тільки закрутити голову бідній дівчині — а тепер її висміюеш.

ІВАН (обурений). Га, коли ти так думаеш, Ганно, тоді всьому кінець. Тоді я більш тебе не буду... Ганусе, ти справді так думаеш?

ГАНУСЯ. Ах, я й сама не знаю... (ховає обличчя у долонях).

ІВАН (холодно). Гаразд! Чудово! Як ти цього не знаєш, тоді всьому кінець. Тоді між нами покінчено. Ти не повинна нікому дати себе висміяти. Значить кінець... (Великими кроками ходить по кімнаті).

ГАНУСЯ (мовчить).

ІВАН (ронічно). Гаразд, що ти, принаймні, облегчуєш справу!

ГОППЕ. (входить в домашньому костюмі, дуже весело настроєний, оглядається). Ну, діти, що ж тут таке зайшло? Знов була сварка?

ІВАН (підходить до столу). Зовсім ні, дядечку. Ми просто сказали одне — одному кілька слів правди. І нічого більше. Тепер все в найкращому порядку. (Сідає).

ГОППЕ (сидіє розсіяно). Дійсно? Ну це мене радує. Ви, як бачу, й кави успіли напитися.

ГАНУСЯ (опанувала себе, підходить до Гоппе). А які смачні вафлі ми єли, дядечку.

ГОППЕ. О, на це мене не зловиш, Ганусе. Краще принеси чого доброго випити.

ГАНУСЯ. А чого вам, дядечку, хочеться: пива чи вина?

ГОППЕ. Про всякий випадок принеси і це, і те. І прибери на столі. Ти напевне теж вип'еш, Іване?

ІВАН (свобідно) О, я все готов пити, дядечку.

ГАНУСЯ (прибирає зі столу).

ГОППЕ. Все готов? Розуміється! Як мені було стільки літ, що тобі, то я теж завсіди був готовий — і цю готовість я й досі заховав. Особливо у такий час, після обіду я з охотою сиджу при шклянці пива чи вина. Але останніми часами п'ю більше усього пиво. А ти що п'еш, Іване?

ІВАН. Якщо дозволите вибрати, дядечку, то отверто кажучи я радніший би випити вина.

ГОППЕ. Гаразд, значить вино! Як хочеш. Наша панянка зараз нам усе принесе.

ГАНУСЯ (*виносячи посуд, в дверях*). Розуміється, дядечку, біжу.

ГОППЕ. Отвори, Івасику, вікно.

ІВАН (*шивидко скочив*). Моментально (*отвірає вікно, глибоко зітхав*). Роскішне повітря.

ГОППЕ. Еге, люблю такі дні, як сьогодні. Вікно відкрите, весняний легіт із садку, а ми спідимо і згадуємо свою молодість, чи то пак, не ти, а ми з твоєю мамусею... А я хотів тебе спитати, Іване, як тобі подобається Ганна?

ІВАН (*відходить від вікна, сідає, просто*). Ганна, дядечку, мені дуже подобається.

ГОППЕ. Дуже радію за це. Багато я мав клопоту з нею. Взяв я їй до себе, коли вона ще була маленькою дівчинкою. Ти ж знаєш історію її матері?

ІВАН. Знаю, дядечку. Завсігди мені імпонувало те, що ви занялися Ганусею без... без всяких упереджень.

ГОППЕ. Не можна карати невинних дітей за гріхи їхніх батьків. З часом і ти до такого переконання додумаєшся.

ІВАН (*засоромлений*). Ах, я... я...

ГАНУСЯ (*входить з підносом, на якому вино, пиво і шклянки. Ставить все на стіл*). Так добре, дядечку?

ГОППЕ. Знаменито, дитино. Ти тільки порозставляй, а ми вже самі наплємо. Для себе ти теж очевидно шклянку принесла? (*наливає собі пиво*).

ГАНУСЯ (*садає*). Так, дядечку, якщо дозволите. Будемо пить, поки Івась з нами. (*хоче налити Іванові*)

ІВАН (*відсовуючи ії*). Облиш, Ганно, я й сам те зроблю. Не хочу тебе турбувати. Налий собі.

ГАНУСЯ (*подає йому вино, дивиться на нього з благаннем*)

ІВАН (*наливає собі, віддає ії вино, удаючи, що не звертає уваги на Ганусю*).

ГОППЕ (*піднімає шклянку*). Чокнемось, і вип'ємо за здоровле коханої Емми, твоєї матусі, Іване, до якої ти подібний, як дві краплі води.

ІВАН (*чокається з ним*). Віват, дядечку — і за твоє здоровле.

ГОППЕ. За минулі часи, 25 літ тому назад... А ти... Ганусе, не хочеш чокнутися з твоїм кузеном? От коли б ти тоді могла побачити свого дядька...

ГАНУСЯ (*з піднятогою шклянкою, дивиться на Івана*). Коли Івась забажає зі мною чокнутися...

ІВАН (*Теж з піднятогою шклянкою, уперто*). Коли я забажаю. А я думаю, що це від тебе залежить. (*Чокається*) І за твоє здоровле, Ганусе. Щоб скоро мене позбулася. Щоб я не міг більше висміювати тебе. Вип'ємо за це (*П'є*).

ГОППЕ (*Весело*). Значить ти, Іване, висміював її? Так і слід! Добре їй так! А тепер на знак замирення, вона мусить нам щось заспівати.

ГАНУСЯ (*по трошки п'ючи із шклянки*). Ах, дядечку, я нічого не умію.

ГОППЕ (*п'є*). Ти нічого не умієш? А чого ж ти училися? Покажи своєму кузену, що ти вмієш!

ІВАН (*з розпусливою веселістю*). Співай, Ганусе, співай! Щось таке — на прощання! Прощання на віки!

ГАНУСЯ (*встає*). Іван — ти знаєш цю пісню: „Давні часи, давно вже проминули...“ Якраз підходить. Така сумна. —

ІВАН. Ні, цеї я не знаю. Але заспівай, це здається щось сумне.

ГАНУСЯ (*іде у вітальню, відкидає портьєру, входить. Чутно, як вона бере кілька акордів на фортеп'яні, але її не видно*).

ГОППЕ. Давні часи, давно вже проминули.. Давно, давно вже все це проминуло... Так, так, Іване, можеш мені повірити... (*задумливо п'є*).

ІВАН (*допиваючи свою шклянку*). Я вірю, дядечку Гоппе.

ГОППЕ. І не дивлячись на те — це все було! Спитай тільки свою матусю... Або краще не питай, дитино, а то вона може розсердитись.

ГАНУСЯ (співає) „Давні часи.....“ (В кімнаті мовчкі, з увагою, слухають спів, попиваючи вино із шклянок).

ГОППЕ (по кількох хвилинах встає, іде на пальцях до шафи з книжками, вертає з коробкою цигар. Шепочучи) Про це я зовсім забув. Може одну викуриш, Іване?

ІВАН (теж стиха) Ні, спасибі, дядечку. Все ще не навчився. Ви ж знаете — не можу звикнути.

ГОППЕ (стоїть біля столу, закурює цигару, шепотом) Як мені було стільки, що тобі — я вже здорово курив. Но — розуміється папіроски. Цигари тоді були не по гаманцеві (знов сідає).

ГАНУСЯ (екінчила спів. Звуки завмерли. Коротка мовчанка).

ІВАН (мов-би про себе) „Давні часи, давно вже проминули... Хочу дядечку уявити собі, як це виглядає, коли людина сидить і згадує свою молодість, все те прекрасне, що колись пережив.

ГОППЕ (прислухуючись) Ти чуєш, як дрозд свище у садку. Так, хлопче — весна вічно остается молодою, а я, бач, вже посивів і постарів. Але все таки — я теж заспіваю пісню. Покажу вам, молодим, що і я від вас не гірший!

ІВАН (захоплено) А так, так, дядечку! Заспівайте! Якусь студентську пісню!

ГАНУСЯ (виходить з вітальні) Бачите, дядечку, правду я вам казала, що як тільки Івась прийде, то ви будете співати.

ГОППЕ. От — то! Побачиш, Іване, що й ми у свій час не дрімали. Що ми піним перед вами гіршими не були. (н'є, відкашлюється, співа) „Налий, дівчино, мою чарку!“ (Уриваючи) Все таки треба собі акомпанувати. (Встає, іде у вітальню; далі чутно, як він співає перший куплет, час від часу акомпануючи).

ГАНУСЯ (сидіє біля Івана, тихо). Подобалась тобі, Івасю, пісня, яку я співаю?

ІВАН (кидає шклянку на стіл). Гарна пісня. Навіть відповідна. (підспівує) „І пісню цю мені ти заспівай“ (стиха) „що в давній час... вколихувала душу.“

ГАНУСЯ. Коли ти поїдеш, Івасику, згадуй, що я її співала. Тоді ти можеш і мене згадати...

ІВАН. Тоді я буду і тебе згадувати...

ГАНУСЯ. А коли ти знов прийдеш?..

ІВАН. Знов приїхать. Ганусе? Боже мій! Хто зна коли це буде...

ГАНУСЯ. Але ж... за десять років то може приїдеш, Івасику?

ІВАН. За десять років... Тоді ми будемо старі й холодні.

ГАНУСЯ. Старі й холодні... Бачиш, Івасику, тоді ти можеш знов приїхати. До тієї пори ти забудеш, як дурина Ганна тебе сердила.

ІВАН (ледве володіючи собою) А тебе дурний Іван.

ГАНУСЯ. Тоді буде так, як я собі все уявляла. Буду старою панною, сидітиму в кімнаті і розважатиму дядечка. Він вже тоді буде зовсім старий, і ми будемо розмовляти про нашого Івана, що не хоче приїздити.

ІВАН (з гіркою іронією) Котрого ми тоді давно вже забудемо. Цілком правильно. (покидає свою чарку) Чому ти не п'еш, Ганусе? Пий і забудь! (Бере її за руку і судорожно трясе нею).

ГАНУСЯ (дивиться на нього мовчазним, повним сліз поглядом).

КАПЕЛЯН (входить одягнений, як спочатку дії, в чорний спортуш, чудно веселий) О, світ роскоші! Веселяться за пивом і вином. А отець парох сидить і співає духовну пісню. (підходить близьче).

ІВАН. А чому ні? життя коротке! За твоє здоровле Гануся!

КАПЕЛЯН (*сидіє біля столу*) Пан студент правду каже. Цю мудрість сказав ще колись старий поганий Гораций. Підемо за його приміром. Якщо панін Гануся не відмовиться мені шклянку вина...

ГАНУСЯ (*встає*) З охотою, отче капеляне. Як несподівано перемінився настрій у отця капеляна. Зовсім друге обличчє! (*Стойте перед ним*) Бракує ще тільки, щоб ви потанцювали, отче капелянчику.

КАПЕЛЯН. Так! тільки того й бракує. Ваша правда, панно.

ГАНУСЯ (*кокетливо*) Може маєте охоту, отче капелянчуку. Івась не хоче танцювати зі мною, тому мушу вас просити.

КАПЕЛЯН. На безриб'ю—і капелян кавалер. Правда, панно Ганусе?

ГАНУСЯ (*жартом*) Еге, отче капеляне.

КАПЕЛЯН (*встає*) Гаразд, коли така воля панни Ганусі, будемо танцювати. Прислів'я каже: Між вовками жить, по вовчому вить. Інакше не можна. Почнемо зараз же. Отець парох нам заграє. (*хоче просити Ганусю до танцю*).

ГАНУСЯ. Ще тільки шклянчуку вина, отче капеляне. (*Бурно—весело*) Ах, танцювати, танцювати... (*Швидко виходить*).

ГОППЕ (*входить*). Що я чую, панове? Хто це хоче танцювати? Наш дорогий Григор? Світ перевертється до гори ногами! Ніколи мені і не снилось, що до такого доживу.

КАПЕЛЯН. Ваша правда, отче парох. В наші часи трапляється стільки чудес. (*Жартом*) Коли отець парох, як мій настоятель, дасть мені відпущення гріхів...

ГОППЕ (*тримаючи шклянку в руці*). Діти мої! Такі річи не часто трапляються в цій хаті. Це мабуть тому, що ти тут, Іване.

ГАНУСЯ (*при останніх словах, входить із чаркою в руці*). Правда, дядечку. А він збирається швидко вже їхати від нас. Я вже так прохала його лишитись. Попробую ще раз попросити. (*Дивиться йому в очі проникливо*). Івасику, останься—добре?

ІВАН (*холодно і різко*). Ні, Ганно.

КАПЕЛЯН (*поспішно випивши свою шклянку*). Браво, пане студенте! Коротко і ясно! Панна надарено моргала.

ГАНУСЯ (*звертається до капеляна*). Ах, отче капелянчику! А наш танець. Ми й забули. Будемо тепер веселиться.

КАПЕЛЯН (*вагаючись*). О, пані... Пані...

ГОППЕ. От тобі мушина, що надумується, чи не одмовити своїй дамі. У свій час я би так довго не думав. (*іде у вітальню*).

ГАНУСЯ (*жартом*). Дядечку, зауважте, отець капелян не рішається сказати „ні“.

КАПЕЛЯН (*рішився*). О пані, пані! Що ви робите з людини. (*Подав їй руку*).

ГАНУСЯ. Тепер ми почнемо танцювати, і будемо танцювати аж до знемоги. (*Виходить у вітальню, не дивлячись на Івана*).

КАПЕЛЯН. Але прошу мазура, отче парох, дуже прошу!

ГОППЕ. Добре, любі мої, але ж мушу ще попробувати, чи вийде що у мене. Може усе вже в старій голові заражавіло. (*Виходять всі троє у вітальню. Музика, танць*).

(*Коротка мовчанка*)

АМАНД (*показується в дверях на право, з рушницею в руках*.)

ІВАН (*сидить, опертий об стіл, задуманий, по тому відривається*). А, кого я бачу? кузен Аманд! Ну, що нового?

АМАНД (*підходить, викривлене обличчє і скрегоче зубами*)

ІВАН (розсіяно). Ти стріляв, Аманде?

АМАНД (з гримасою усмішки). Гарна рушниця... Аманд влучає... далеко (прикладає рушницю і мірить до Івана).

ІВАН (все розсіяний). Вірю... (нараз). А рушниця не на-бита, Аманде?

АМАНД (все міряючи і сміючись). Стільки куль... повно...

ІВАН (злакано відскакує). Ти збожеволів, Аманде! (під-бігає до нього). Що це тобі до голови прийшло?

АМАНД (спускає рушницю). Тільки жарт! (тримає ру-шицию на плечах).

ІВАН (хоче йому вирвати рушницю). Дякую за такі жарти! Зараз же віддай рушницю. Чого ти взагалі сюди при-плівся?

АМАНД. Дядько де?

ІВАН. Дядько грає. Ти ж чуеш. Чого тобі треба від-нього?

АМАНД (відступаючи до дверей). Корова отелюється. Хотів я сказати.

ІВАН (за ним.) Корова. Он як! Тим краще! Но, від-дай же рушницю, Аманде.

АМАНД (у дверях). Корова скоро теля. Прийду сказа-ти. (пішов).

ІВАН (хвилину нерішучий, музика у вітальні змовкає).

ГАНУСЯ (вбігає, червона від танцю. Капелян і Гоппе звільна за нею). Ну і танок. І як ви чудово його граєте, дядечку. Цього я зовсім не знала.

ГОППЕ. А наш дорогий Григор — чудесний тан-цист. Еге. Що то не тайтесь часом в людині.

КАПЕЛЯН. В кожній людині тайтесь діявол—це ви хотіли сказати, отче парох? І горе пещасній душі, коли нею заволодів діявол. (Сідає знов до столу і дивиться перед себе).

ІВАН (стоїть біля столу. Підносить шклянку). Ну, Га-нусе. Цокнемось. Завтра в цю пору мене вже не буде тут, і нікому я більше не заважатиму.

ГАНУСЯ (щокається з ним). Ах, Івасю, хто зна. Може завтра в цю пору нас вже не буде в живих. Хто зна...

ІВАН. Тим краще для нас! А тепер, Ганусе, хочу тобі щось показати при фортепіані. І ти не повинна мені в цьому відмовити. (Іде у вітальню).

ГАНУСЯ (мовччи йде за ним).

КАПЕЛЯН (скочив). Одно словечко, отче парох.

ГОППЕ (сидіє, простодушно). Будь ласка, хоч і два, дорогий Григоре. А ятим часом наплю собі ще шкляночку пива! (Наливає).

КАПЕЛЯН. Чи не кидаетесь вам у вічі, отче парох, де-яка близкість у відносинах обох молодих?

ГОППЕ. Чого ж? Ці діти—рідня собі. А времті—у молоді завсігди так: вони сваряться і миряться між собою що хвилини. І ми так робили, мій любий Григоре.

КАПЕЛЯН. Ви кажете, отче парох: сваряться і ми-ряться, а я додам: і цілуються.

ГОППЕ (добродушно. Ставить свою шклянку). Цілують-ся? Чи їй це треба у програму записати? Як хочете—то так. Щось ніби і я собі пригадую. Ні, серйозно, любий мій Григоре, чому б цій молоді—і не покохатися. Може ще з них колись гарна пара вийде.

КАПЕЛЯН. Вибачте, отче парох, але я пригадаю вам про вашу нещасну сестру.

(З вітальні чути тиху мельодію).

ГОППЕ (встає, гостро). Для цього ви не маєте ніякого права, отче капеляне. Це наші сімейні справи, котрими я вас досі не старався зацікавити.

КАПЕЛЯН. Я вважаю за свій обов'язок сповістити вас про те, що я сам чув і бачив. На скільки мені відомо прінципи молодого панича є більше, ніж легкодушні.

ГОППЕ (*спокійно*). Цього я не завважив відносно Івана. А коли дійсно тут мова про де-яке залишання...

КАПЕЛЯН (*дуже серйозно*). Отче парох! Отче парох! В останній раз. Колись ви пожалієте. Попереджаю вас. Інакше — пізно буде!

ГОППЕ (*непохитно*). Іван є сином моєї товаришки з дитячих літ. Раз на завсігди кажу вам, отче капелян, що я не можу допустити, щоби з його боку щось пагане могло трапитися. А времін — зараз ми віднього самого довідаємося. (*Кличе*). Іване. Іване.

КАПЕЛЯН (*схвилювано*). Що ви хочете робити, отче парох?

ІВАН (*виходить з вітальні, за ним Гануся*). Я тут, дядечку. Ви мене кликали?

ГОППЕ (*пів-жартом*). Ану ходи сюди, близче, розкажи нам, чи справді твої прінципи такі легкодушні.

ІВАН (*біля столу, здивований*). Що таке, дядечку? Мої прінципи? Чого ж це?

ГОППЕ. Отець капелян розказував мені, що у тебе такі легкодушні прінципи... Правда це? Ну скажи нам своє „вірую“.

КАПЕЛЯН (*з трудом волідіючи собою*). Тут, перед отцем парохом, питаю вас, чи вірите ви, пане студенте, в Бога і Його справедливість? Чи взагалі є у вас ще яка небудь віра?

ІВАН (*стоїть мовчки, оторопій*).

ГАНУСЯ. Але ж, дядечку, Івась був сьогодні в церкві, і завтра знов зі мною піде.

КАПЕЛЯН. Я питаю вас, пане студенте.

ГОППЕ. Ну, Іване, ти не даеш нам відповіді. Чи може отець капелян правду сказав?

ІВАН (*стоїть мовчки*).

АМАНД (*в дверях, кричить*). Ходіть швидче. Корова отелилась. Велике теля!

ГАНУСЯ (*швидко*). Ах, дядечку, швидче. Треба подивитись.

ГОППЕ (*скочив*). Значить все таки — сьогодні отелилась. От і несподівано. Так ідем, Ганусе, подивимось, чи все в порядку.

ГАНУСЯ (*в дверях*). Швидче. Швидче. (*Обое виходять.*)
(*Коротка пауз*).

КАПЕЛЯН (*встає, стоїть проти Івана*). Ну, пане студенте, ви мовчали, значить самі себе присудили.

ІВАН (*прокидаючись з задуми*). Не розумію, чому ви, отче капелян, взагалі про це питаете. Ви не мій учитель Божого закону.

КАПЕЛЯН. Чому, мій молодий паничу? Зараз вам скажу! Бо хочу перестерегти перед вовком у шкурі овечій, що кружляє довкола невинних сердець, і хоче їх звести.

ІВАН (*сидіє біля столу і наливає собі вина*). Ах, отче капелян, краще б нам про це не балакати. Однаково ми на одному не погодимось.

КАПЕЛЯН (*в половині дороги до дверей, повертається*). Так, це правда, на одному ми не погодимось ніколи, як небо і пекло не з'єднаються — во віki віkів. (*Виходить на право*.)

(*Пауз*).

ІВАН (*сидить і час від часу п'є, потім підспівує нішком*).

Ми разом мліли тихими кохання снами
Учора ще. А нині вмерла вже любов.
Хто зна, чи підем вічно ріжними шляхами,
Хто зна, чи ще колись ми зійдемося знов.

ГАНУСЯ (*постішаючи входить з правої, оглядається, краучучись довкола*). Нікого тут нема, Івасю?

ІВАН (*здрігнувшись*). Ти, Ганно... Я думав, що ти ще не вернула... Всі розбіглись... Я сиджу сам... Капелян теж собі пішов...

ГАНУСЯ (*поспішаючи*). Я втекла, Івасику. Дядько ще там, у хліві, може вернутись кожної хвилини. Ти мусиш мені сказати... (*Сідає біля нього і дивиться на нього*).

ІВАН (*сумно*). Що, Ганусе?

ГАНУСЯ (*обіймає його*). Не роби такого суворого обличчя. Не можу дивитися на тебе. Не сердцеся вже.

ІВАН. Я цілком не сержусь. Мені тільки жаль, що ти думаєш, що я міг би насміхатись з тебе.

ГАНУСЯ. Ах, Івасику, я цього й не думала, я тільки так сказала.

ІВАН (*похиливши голову*). Коли б ти так справді думала. Тоді б мені легше було розлучитися з тобою...

ГАНУСЯ (*обіймаючи його*). Івасику, я ж не пущу тебе. Я не можу жити без тебе...

ІВАН (*розтачливо*). Ганусе, Ганусе, що це ти кажеш?

ГАНУСЯ (*з жахом, з широко отвореними очима*). Капелян хоче мене віддати в монастир. Але коли ти тут, я нічого не боюся.

ІВАН (*схвилювано*). Та як тобі такі думки і в голову можуть приходити? Та ж дядько ніколи не згодиться на це.

ГАНУСЯ (*я. в.*). Капелян писав вже про мене, і вже отримав відповідь. — Коли ти поїдеш, він може зі мною зробити, що забажає. Ти мусиш лишитися, Івасику! Мусиш лишитися!

ІВАН (*скочив в найвищім схвилюванні, бігає по кімнаті*). Ганусе, Ганусе... Що з нами буде...

ГАНУСЯ (*встає і підходить до нього*). Не буду вже більше тебе сердити. Зроблю, що скажеш...

ІВАН (*дріжить, судорожно стискаючи руки*). Ганусе... Правда?

ГАНУСЯ. І коли ти не хочеш тут на все залишитися, то побудь ще хоч трохи тут. Ну, хоч ще два тижні. Ну, два дні. Потім — хоч хай і смерть.

ІВАН (*ошалілий*). Ах, Ганусе. Смерть! Смерть! Тоді разом умремо.

ГАНУСЯ (*на його грудях*). Так, та тільки ще не зараз, Івасику. Тепер ми мусимо жити і бути веселими.

ІВАН (*виривається, швидко ходить по кімнаті, вважко дихає, нараз*). Ганусе... Маю зостатися?...

ГАНУСЯ (*захоплено*). Івасику, ти зостанешся! Ти зостанешся!

ІВАН (*підбігає до неї, пригортає, страстним шепотом*). Ганусе! Ганусечко!

ГАНУСЯ (*в його обіймах, слабо*). Задуши мене, Івасику. Задуши...

ІВАН (*піdnімає її з поривом, потім ставить знов на землю*). Тепер хай весь світ западеться.

(Завіса.)

Дія III.

Третій день. Раннім ранком, по 7-ій годині. Та ж сама кімната. Яркий, сонячний, весняний ранок. Проміння сонця лежать на старомодних меблях. Вікна отворені. Із садку доходить щебетання пташок. Гануся в легкому ранішньому костюмі на канапі біля столу, закривши обличче руками, занедбана поза. Мовчанка.

ІВАН (входить з правого боку, збентежений, але здержувється; повільно підходить до столу і задуманий стоїть біля нього, дивлячись на Ганусю; по хвилині мовчання, стиха). Не плач, Ганусечко!

ГАНУСЯ (здрігнулася). Ах, Гоеподи! (З переляком дивиться.)

ІВАН (сумно). Ти боїшся мене, Ганусе.

ГАНУСЯ (ховаючи голову на його грудях і обнімаючи його). Я думала, що це дядечко. Тебе я не боїся, Івасику. (Мовчання пригортається).

ІВАН (з глибоким зітханнем). Так, так, Ганусечко.

ГАНУСЯ. Як прийде дядечко — я не знаю, як дивитись йому в вічі.

ІВАН (сумно) Ти вже жаліеш, Ганусе.

ГАНУСЯ (встає, з ніжним поглядом). Для тебе мені нічого не жаль. Тільки бідний дядечко...

ІВАН (я. в.) Не думай про нього, Ганусе. Я лишуся тепер тут, я лишусь тут. (Сідає на стілець проти канапи і зі смутком дивиться у вікно).

ГАНУСЯ (уверто дивиться на нього). Не сумуй так, Івасику. Тобі тут подобається (бере його за руку).

ІВАН (задумано). Так, я-ж обіцяв тобі (скочив, важко дихаючи). Тут у кімнаті так тісно, душно (біля вікна) І вікно відчинене. (Просовує голову у вікно, вдихає повітря, по тому звільна відходить, з полегкістю). Ах, як освіжує весняне повітря!

ГАНУСЯ (знов з переляком). Коли б вже швидче все це скінчилось. Хоч би дядечко скоріше вертали із служби Божої.

ІВАН (біля вікна). Який чудовий день буде сьогодні. А коли б уявити себе там... у просторі (судорожно випростовується).

ГАНУСЯ (наче про себе). Мабуть у перше я сьогодні службу Божу пропустила. Що дядечко скаже?...

ІВАН (ходить по кімнаті, говорить сердитим голосом). Дядько і капелян! То один, то другий. Як ти усіх бойшся — то — що ж я пораджу...

ГАНУСЯ. Тільки ти, Івасику, і я... Нікого я не боюсь. Хай мене убивають, як хочуть. Мені тільки страшно жаль дядечка, що до цього дожив через мене.

ІВАН (схильований стоять перед нею). Так це через мене? Через мене?... А що скажуть мої родителі, коли я кину універсітет і взагалі... про це ти й не згадаеш. (ходить по кімнаті). Не хочу цього навіть собі уявляти. Навіть уявляти не хочу!

ГАНУСЯ (стиха). Івасику.

ІВАН (підходить до неї, раптово обнімає її і цілує). А ти дуже мене кохаєш, Ганусенько?

ГАНУСЯ (в його обіймах). Ти знаєш, Івасику.

ІВАН (пригортає). Більш чим —

ГАНУСЯ (стиха). Більш чим усе.

ІВАН (пожераючи її очима). Що ти хотіла мене спитати?

ГАНУСЯ (в розпуці). Хай буде, що буде. Хай усе!... Тільки дядечко... бідний дядечко... Він був такий добрий для мене, а я така погана... така погана... (ридає).

ІВАН (із сльозами в очах). Ти не погана, Ганусечко. Не плач. Я не можу дивитися, як ти плачеш. (Кидаеться до неї і цілує її заплакані очі).

ГАНУСЯ (в сльозах). Я не варта, щоб мене любили...

ІВАН (ридає із стиснутими кулаками). Я не відержу цього (короткі, палкі обійми. Піднімається і дивиться на Ганусю, що сидить склонена у кріслі, з дикою страстью). Ганусе. Ти така гарна. Така гарна, коли ти так сидиш... (бере її за руку). Я можу все забути..., (не володіючи собою). Цілуй мене... Цілуй... (схиляється до неї).

ГАНУСЯ (цилує його). Івасик... мій єдиний Івасик... Ах...

ІВАН. Ти моя... Хай усі приходять...

ГАНУСЯ. Хай уб'ють мене, як схочуть... Мені однаково... (довга мовчанка).

ІВАН (відходить від неї,ходить по кімнаті; протягає до неї руку). Ах, така кохана, така люба! (Нараз). А тепер прийде боротьба! Тепер значить треба буде... (Перед Ганусею). Провіщо ти думаєш, Ганусе?

ГАНУСЯ (задумано). Я багато думаю про свою матусю. Чи любила вона так моого батька, як я тебе.

ІВАН (сумно). Ах, Ганусечко... Це забута історія... Чому це ти згадуєш її? Тепер буде зовсім інакше.

ГАНУСЯ (наче до себе). Я можу собі уявити, як це сталося. Ми такі... Як покохаемо кого, — то він з нами може робити, що йому забажається... Як тільки я тебе побачила позавчора у перше... Я вже знала усе. А потім станеться те ж саме.

ІВАН (зворушеній). Ах, Ганусе... не слід про це говорити. На цей раз усе буде інакше.

ГАНУСЯ (уперто). По тому ти теж поїдеш, а я сама зостанусь. Зовсім так, як матуся. Тоді знов буде теж саме.

ІВАН (схвилювано). Так? А що ж ще? Що ще?

ГАНУСЯ (зажурена). Але в черниці не піду. Матусі теж не зневолював ніхто, щоб ішла в монастир. Як що капелян ще раз прийде із своїм листом, тоді візьму рушницю, піду в садок, і там застрелюся під грушевою. Але мусиш мені обіцяти, Івасику, що будеш хоч трошки пам'ятати про мене. Що іноді згадаеш свою Ганусю... (усміхається). Своє перше коханне... правда, Івасику?

ІВАН (одночасно зворушенний і сердитий). Чудесно! Так ти говориш, і такою людиною мене вважаєш? То скажи тоді краще прямо, що хочеш мене позбутися... що цілком мене не любиш... Бо так ти б не говорила, якби... Гаразд! Тоді я піду собі геть...

ГАНУСЯ (притягаючи його до себе). Адже ж я твое перше коханне? Ти правду мені сказав? Правду, Івасику?

ІВАН (пестить ii). Треба тобі, Ганусе, ще це повторяти?

ГАНУСЯ (стиха). Ах, я так щаслива. Як гарно було б, як-би ти залишився тут... але я в це не вірю... Це було б занадто гарно...

ІВАН (мягко). Ганусечко! А чому ж ні?... Чому ж ти мені не віриш? Ти думаєш, що я кого боюся? Я можу одверто всім сказати...

ГАНУСЯ (наче непритомн). Івасику. Ти не зостанешся... Ти не зостанешся... Не говори нічого.

ІВАН (встає, стоїть задуманий). Отже не зостаєся... Так ти думаєш... (проходить повільно важким кроком через кімнату). Ти думаєш, що я такий... Що не видержу... (Б'є розпучливо кулаком по столу). Дійсно не видержу! Мушу їхати! Знаю це... (задумано). Такий вже я бурхливий... нігде не можу засиджуватись. Капелян правду сказав. Нічого з мене не буде. Я пропаду... (перед Ганусею). Так,

так, Ганусе, буде так, як цей чоловік передсказував... пропаду.

ГАНУСЯ (сумно). Мій бідний Івасик.

ІВАН (зворушенний до глибини). Моя бідна, бідна Гануся! (Нервово). Тоді я згину. Так, тоді згину напевне. Коли б же, нарешті, ця хвиля прийшла. Так, щоб боротьба вже поза мною була. Ця страшна боротьба... (сидіє біля столу, задуманий). Як згадаю, що колись у цю пору... А сьогодні... Все наче сон... наче сон... Тоді я був тільки в дозрі... марив тільки про все... Такий я був щасливий! Такий щасливий! І це ніколи вже не вернеться... ніколи не вернеться... Не можу уявити собі щастя без тебе, Ганусечко... (з божевіллем). Це над мої сили... (вдаряє головою о плиту стола).

ГАНУСЯ (нараз прислухається, здрігається). Ах, Боже мій. Вже дзвонять. Служба Божа скінчилася. Кожної хвилини можуть прийти. (Схиляється над Івасем). Івасику, що з тобою? Що з тобою, мій Івасику?

ІВАН (встає дуже змінений). Нічого, Ганусе, вже мені добре.

ГАНУСЯ (прислухається горячково, з широкими відкритими очима). Вони ідуть... Вони ідуть... Івасику, тільки не кидай мене... Я умру. (Обнімає його).

ІВАН (старається увільнитися). Ганно... я не можу. Пусти, я піду на гору. Ми не можемо разом зостатися такими, як ми зараз... В такому стані... Кожний завважить... (Майже зі слізами). Ганусечко, схаменися. Я прийду потім, пізніше. Тільки не тепер. (Увільняється, хоче йти).

ГАНУСЯ (з криком падає). Івасику!

ІВАН (в дверях, з розпукотою). Ганно... я не можу (пішов). (Коротка павза).

КАПЕЛЯН (а за ним Аманд, входять з вітальні, капелян в ризах, холодно, похмуро). Добрий день, пані. (Іде через кімнату у двері на право).

ГАНУСЯ (старається з його приходом запанувати над собою, стоїть біля столу). Добридень, отче капеляне. (Оглядається). А дядечко? Де ви дядечка поділи, отче капеляне? Хіба він ще з церкви не вернувся?

КАПЕЛЯН (біля дверей). Отець парох ще сповідає. А я сьогодні ранком служив панаходу, панно. Панаходу по вашій матері.

ГАНУСЯ (пригноблена). За матусю... Панаходу?... (ховав обличчя в руках). А я ні про що не знала... (ридає). І якраз сьогодні...

КАПЕЛЯН (холодно). А я думав, що зроблю вам цим послугу. Не міг же я знати, що вас не буде сьогодні у церкві. Дуже мені шкода. (Пішов на право).

ГАНУСЯ (в слізах). І як-раз сьогодні.

(Коротка мовчанка)

АМАНД (що весь час вертівся по кімнаті, підходить до Ганусі, дивиться на неї, по хвиці). Так гарно молитися... За маму. (Складає побожно руки).

ГАНУСЯ (зі зложеними руками, тихо). Матусенько в небесах, молися за мене! Тобі там добре. А я нещасна...

АМАНД (з гримасами). Буде дядько сварити.

ГАНУСЯ. Чому, Аманде? (Іде до дверей).

АМАНД. Службу Божу пропустила. Бозя буде сердитися.

ГАНУСЯ. Матуся простить мені. І милосердний Бог також. (Відходить на право).

АМАНД (вертиться знов по кімнаті, заглядає на шафу, стягує звідтіль тарілку з вафлями, скалить зуби і починає істи вафлі одну по другій).

ГАНУСЯ (входить з приором до кави, бачить як Аманд істіва вафлі, біжить до стола, ставить посуду й підбігає до Аманд). Аманд — вафлі! Я залишила кілька штук для Івасика, а ти їх їси. Віддай зараз же. (Віднімає у нього тарілку і замикає її в шафу).

АМАНД (кидає вафлю на землю, злісно). Хай жере. (Показує на себе). Аманд відплатить... Все віддасть. Все Аманд їсти....

ГАНУСЯ (байдуже розставляє прилади до кави). Ах, Аманде, чи ти з'їси, чи не з'їси, я тебе не питаю. Бережись тільки, щоб не попав Івасикові в руки. А то біда буде.

АМАНД. Стерво!

ГАНУСЯ. Фі, Аманде! Що це за слова? Соромся! Цього ти в церкві навчився?

КАПЕЛЯН (входить у двері з правого боку, вже в чорному сюртуці). Чи я вам перешкоджаю?

ГАНУСЯ. Боже борони, отче капеляне, запарую каву. Можете зараз пiti з Амандом. (Старається по змозі втекти від його погляду, занята то цим, то тим).

КАПЕЛЯН (крадькома дивиться на неї). А ви? Не будете пiti?

ГАНУСЯ (поворнулася до дверей). Ах ні, отче капелянчику. Я ще не можу. Не голодна ще. Питиму, як прииде дядечко (пішла, несміливо глянувши на капеляна).

КАПЕЛЯН (сидіє біля столу понуро задуманий, наливає собі каву).

АМАНД (відходить від вікна, біля котрого стояв увесь зігнутий, наче хоче скочити. В цілій фігури є щось нагадуюче тигра. Очі горять. Говорить хриплово). Аманд бачив Ганусю... цеї почі... Не дала вафлі... Ні... Все розказати... Всі дівдаються...

КАПЕЛЯН (дивиться злякано). Що з тобою, Аманде? Як ти виглядаєш... Що ти хочеш розказати? Що ти знаєш?

АМАНД (перед ним, дуже скоро). Аманд знає... щось... про Ганусю. Вночі прийшла — Аманд встав... щось скрипить... Все по сходах... по сходах... у гору... Аманд вийшов... держав піж... (держить ніж в руці, з жестами).

Темно дуже... у-у-у. Скрізь темно... іде на пальцях... Аманд за нею... підглядає... Двері чужого відкриті... Світло з кімнати... Аманд бачить Ганусю... Іде прямо туди... Двері закриваються... Аманд стойть... (скрізь). Зарізать... Всі кишкі з живого вирвати.

КАПЕЛЯН (скочив, швидко ходить по кімнаті, задержується перед Амандом). Аманде! Господь Бог чує все на небі, ти це знаєш! Бог покарає, коли ти збрехав! Може тебе навіть на цьому місці зараз смертю покарати. Бог знає все! Правда це, що ти тут сказав? Ти бачив?

АМАНД (поклав руку на серце). Ій Богу! Ій Богу!

КАПЕЛЯН (потрясено). Я знов це... Я знов... (мусить опертися на крісло).

АМАНД (просовується у вікно, нараз кричить). Всі кури! всі кури! (кидається на право).

(Коротка паузка).

ГОППЕ (входить з вітальні, оглядається). Ви самі п'ете каву, любий Григоре? І панна так зрадливо вас покинула. А де ж наш приятель — сплюх Івась. (підходить до гардеробу і розглядається).

КАПЕЛЯН (здержано). Панна Ганна хотіла зайдати на вас, отче парох.

ГОППЕ (занятий). А Івась?

КАПЕЛЯН. Пан студент ще не з'являвся. Він маєтесь недалеко, там де і панна Ганна.

ГОППЕ (одягнувшись в домашній костюм, іде до дверей що на право, кличе). Ганусе, а де ти? Небого моя? Підпоромої старости... Де це ти ховаєшся?... Нікого не видно... Наче всі вимерли... Навіть Марися... (підходить до столу, сідає). Тоді прийдеться пити каву і без неї. Треба як можна вигідніше устроїтися самому на тій долині ридання і жалю. Нічого не поробиш (ліє каву в шклянку). Постарів вже чоловік. Черга за молодими. Ми вже доволі несли тягар життєвий. Згорбатили ми від цього і за-

шкутильгали. Тепер вам даемо дорогу (розглядає Григора). А взагалі — треба сказати, ми легше носили наш тягар, чим ви, молоді теперішні люди. Щоб я коли небудь робив таке страдницьке обличчє, як ви це робите в цю хвилю, капеляне, у цей прекрасний ранок... ні, я не можу пригадати такого випадку. Для цього, очевидно — дуже багато де чого було б потрібно

КАПЕЛЯН. Ви, у ваші часи, отче парох, не мали для цього ніякої причини; не так як ми у цьому світі, повному гріха.

ГОППЕ (по каві). Це ще питання, мій любий Григоре. Я цілком не певен, щоб світ взагалі став гіршим; це ще баба на - двоє ворожила. Але що мені здається дуже правдоподібним, так це те, що у вас після учоращеного трішки в голові шумить. До цього часу ви ще й кави не випили. Пийте — пийте, це добре робить на цього роду поганий настрій.

КАПЕЛЯН (понуро). Я зовсім не настроений до жартів, отче парох.

ГОППЕ (весело). Всі признаки попразничного шуму в голові. Або може зразу поставимо більш різку діагнозу: чорна мелянхолія!

КАПЕЛЯН. Ваша правда, отче парох. Я дуже жалю, що був учора такий легкодушний. Що на хвилю забув, до чого мене з'обов'язує мій духовний стан. Священик, котрий забувся до того, що позволив собі танцювати, не варт посвячення. Я негідний... знаю про це.. Я провів всю ніч на молитві. Бог бачив моє каяття. Можливо, що він простить мені.

ГОППЕ (добродушно). Знадто ви це все до серця приймаєте, любий капеляне. Раз потанцювати — це ще не смертельний гріх, тим більше, як ваш духовний начальник дав вам свій дозвіл.

КАПЕЛЯН (піднято). Але чи маю я дозвіл від Бога, отче парох? Мені післано мабуть спокусу. І подумати

тільки, що я попав в тупета, розставлені злім ворогом. Горе тому, хто дає поганий примір. Як же я посмію кинути каменем у других, коли я й сам не кращий?

ГОППЕ (*поважно*). Тоді ви на правдивому шляху, любий капелянине. Пам'ятаєте, в чому я вас завжди докоряв? Я все вважав вас занадто суворим, гострим. Занадто суворо ви осуджували винуватців. На маленькі людські прогрішення треба дивитись крізь пальці. — Не судите — да не судими будете. Всі ми грішні.

КАПЕЛЯН (*піднято*). Ми всі грішні. Очевидно! Але один в малому, другий у великому. Гріхи одних можуть бути простими, — коли вони відносяться тільки до їх самих і коли вони каються і виходять з каяття більше очищеними, та можуть жити на далі безпорочно. Провини других, однаке, не можуть бути прощені ні на цьому, ні на тому світі.

ГОППЕ (*поважно*). Мушу внести поправку, любий капелянине. Всі гріхи можуть бути прощені, коли ми з них висповідалися і запричащалися, по законам нашої церкви. Невже, як священик, я перший вам про це говорю?

КАПЕЛЯН (*фанатично, палко*). Я ж кажу, отче парох, цей гріх не може бути ніколи прощений! Він не тільки принижує людину до стану звіра, але він потягає до упадку й других, і цим відбирає їм дочасне й вічне благенство.

ГОППЕ. Про кого це ви говорите, любий капелянине? Чи це відноситься до якоєсь означененої особи, чи ви це просто сказали для порівнання?

КАПЕЛЯН (*з трудом воліючи собою*). Це не порівнаннє, отче парох. Це, про що я говорю, на жаль — факт. Це підтвердження того, що я вам учора казав, а ви не хотіли слухати. Ви краще знаєте світ! Але тепер вже пізно... Тепер вже все пропало...

ГОППЕ (*встає*). Ви говорите про моого небожа? Або — взагалі що ви хочете сказати? Висловлюйтесь ясніше, отче капелянине.

КАПЕЛЯН. Я говорю про зводника, котрого ви тримаєте у себе в домі, отче парох. Тим гірше, що він ваш небіж.

ГОППЕ (*опановує собою*). Будьмо спокійніші і терпиміші, отче капелянине, тоді ми може до чогось добалакаємося. Скажіть же, що сталося?

КАПЕЛЯН (*вибухаючи*). Спокійнішими, тоді, як бідну, невинну душу скинено у пропасть вічної ганьби і погибелі. Спитайте панну Ганну, що склося між нею і цим студентом за останній день.

ГОППЕ (*похилив голову на руку, мовчить*).

(Коротка паузка).

КАПЕЛЯН (*спокійніше*). Спитайте панну, отче парох. Я прошу про це. Дозволите покликати її? (*Іде до дверей*).

ГОППЕ (*встає*). Робіть, що вважаєте потрібним, отче капелянине. Побачимо.

КАПЕЛЯН (*виходить на право; чути, як він кличе*). Панно Ганусе. Панно Ганусе.

(Коротка паузка).

ГОППЕ (*стоїть задумано, стиха барабанить пальцями по столу*).

КАПЕЛЯН (*знов з'являється в дверях*).

ГАНУСЯ (*іде за ним, ще за дверима*). Чого вам, отче капелянине?

КАПЕЛЯН (*суворо*). Отець парох кличе вас, панно. (*входить повільно в кімнату*).

ГАНУСЯ (*входить, прочуваючи*). Мене?... Так...?

ГОППЕ (*піднімає голову, дивиться на Ганну довгим поглядом, сумно*). Так це правда, Ганно?

ГАНУСЯ (глянула підозріло на капеляна, на Гоппе, моментально спалахнула, по тому зараз же смертельно бліднє, і з криком кидається до ніг Гоппе). Дядечку. Да—деч—ку.
(Мовчанка).

ГОППЕ (переміг себе). Твоя матуся, Ганно... Твоя матуся... (закриває обличчя руками).

ГАНУСЯ (біля його ніг, з розпухою). Розтопчіть мене, дядечку... Розтопчіть мене.

ГОППЕ (дивиться на неї, потрясений). Що ти мені вчинила? Хіба я заслужив на те від тебе?

ГАНУСЯ (трохи піднявшись, з опущеною головою). Розтопчіть мене... убийте... Чого я на світ родилася... (судорожно плаче).

КАПЕЛЯН (стоить під час останньої сцени біля вікна, з гнівом). На грішному ложі породжена, у грісі погибне! О вічна справедливосте!

ГОППЕ (чує останні слова, рішуче). Встань, Ганно! Перед Богом падай на коліна, не переді мною (підносить її). А тепер поклич сюди Івана; хай я з ним зведу рахунки.

ГАНУСЯ (ридаючи). Я не можу покликати Івасика. Краще мені все скажіть, дядечку. Мені. У Івася таке ніжне серце. Він цього не перенесе. Я усьому виною. Я так його покохала, дядечку. Так покохала. Не говоріть йому нічого. Скажіть краще мені.

ГОППЕ (гірко). Так... Іван... Якого я мов сина рідного прийняв. Котрому я довірявся як собі самому. Іди — поклич його. Хочу з ним поговорити.

ГАНУСЯ (розпутило з піднятими благальними руками). Дядечку!

ГОППЕ. Поклич його, і заспокійся. Нічого не буде. Ти бачиш, я спокійний.

ГАНУСЯ (повертається, пригноблена іде до дверей, ридуючи).

КАПЕЛЯН (стає ій в дорозі). Ще хвилину, панно Ганно. Тепер треба і нам звести рахунки (виймає з кишені лист). Тут у мене в руках — лист від сестри ігумені. Місце було для вас забезпечене.. Я так сподіався (Зворушене). Я леліяв це гаряче бажання. Тепер мене обмануто. Я розриваю листа (рве лист). Ви негідні стати Черницею.

ГАНУСЯ (звернулась до виходу). Ах, отче капеляне. З усім цим тепер покінчено. Робіть, як знаєте. (Іде з похиленою головою).

КАПЕЛЯН (ій услід). Теж і по між нами все покінчено... Пошукайте собі другого сповідника, котрий міг би дати вам відпущене. Тільки не я. (Хоче іти).

ГОППЕ (встав). Ще словечко, велимишаповний. Що це за лист? Поясніть мені це, будь ласка.

КАПЕЛЯН (підходить до нього). Я піклувався про спасення душі вашої небоги, отче парох. Я думав, що вона повинна присвятити себе, як добровільна жертва за провину своєї матері. Я написав до сестри ігумені Вроцлавського монастиря, і отримав прихильну відповідь. І було б краще, чім це, що тепер сталося.

ГОППЕ (встає, незвичайно гострим тоном). І все це ви робили за моїми плечима? Не кажучи мені ані слова? Дуже мені дивно, отче капеляне. Тепер я розумію, що нещасне дівча не знато, як йому себе рятувати, і кинулось на шию першому стрічному хлопцеві. Знаєте ви, що нещастя цієї дитини ляке на ваше сумліннє?

КАПЕЛЯН (гостро). Скидаю з себе всяку одновідальність, я тут зовсім невинний. Я бажав як найкраще. Коли б все пішло по моїй волі — не було б цього нещастя. А що зробили ви, отче парох? Дозволили розростися бур'янові легкодушності, котрого зерно тайлося в цій попсованій гріхом крові! Ви не слухали голосу, котрий вас перестерігав! Ви сами давали примір легковажного відношення до віри і... веселого способу життя...

ГОППЕ (*Червоний з гніву, з видухом захованої здавна сили*). Як смієте ви, молодий паничу? Мене, старого, хочете вчити, як я маю жити? Що я маю робити і що дозволяти робити? В одному майому мізинці більше досвіду, ніж у цілій вашій голові. Я закінчив свою життєву боротьбу тоді, коли вас ще на світі не було. Мою боротьбу із світом і з самим собою, боротьбу, котра перед вами. Наперед попробуйте так з неї побідно вийти, як я... І ви мені хочете робить вказівки? Невже ви думаете, що для вас я стану другим, що перероблю себе? (*із стисненими кулаками*). Ви знаєте, що таке старі мужицькі пастуки? Що можуть роздавити тебе, як тільки в мої руки попадешся?

КАПЕЛЯН (*з трудом здержуєчи себе*). Ну, кидайтесь на мене, отче парох. Чому цього не робите?

ГОППЕ. Жалію вас і вашого недосвідчення. Знайте, що світа ви не рушите ні на крок із шляху, по якому йде. Переконаєтесь ще колись в цьому. Згадайте тоді старого Гоппе, що вам це сьогодні так виразно заповідає. А тепер, я думаю: шляхи наші на завжди розійдуться. Ви там — (*показує на двері*), а я тут.

КАПЕЛЯН (*повертається*). Піду, отче парох. Складу швидко свої річи і звільню вас від своєї особи.

ГОППЕ (*Відвертається від нього спиною і йде до вікна*).

КАПЕЛЯН (*Іде до дверей, стрічає Івана, що якраз входить. Обидва стоять проти себе, мірять себе очима. Потім капелян відвертається і, кинувши зневажливий погляд на Івана, відходить*).

ІВАН (*видержує погляд, підходить близче, стоїть в нерішучості*).

(*Мовчанка*).

ІВАН (*Тихо, але рішуче*). Я тут, дядечку.

ГОППЕ (*відвертається від вікна і дивиться на Івана допитливо; під впливом цього погляду Іван опускає очі. По хвили, гірко*). Для цього ти сюди приїхав, Івасику?

ІВАН (*збентежений*). Дядечку... я... я... не хотів... я... (замовкає, звівши плечима, червонів).

ГОППЕ. Підійди ближче, Іване. Глянь на мене. Нічого тобі не каже твое сумлінне?

ІВАН (*стоїть перед ним, пригноблений*). Простіть мені, дядечку. Я... (схилився, щоб поцілувати його руку).

ГОППЕ. Чи признаєш свою велику, важку провину? А може ти ще за молодий для цього?

ІВАН (*розпучливо*). Дядечку. Я ж усе розумію. Але ми так кохаемось... Ми... Ми... Я так кохаю Ганусю. Не можу вже без неї... Коли б ви тільки знали, дядечку...

ГОППЕ (*гірко*). І це доказуєш тим, що робиш її нещасною на все життя?

ІВАН (*роздрібовано*). Я не хочу робити її нещасною. Хочу все поправити... Хочу тут остатися... Я ще не все як слід обдумав...

ГОППЕ. Чого ти ще не обдумав? Скажи, Іване, ти ж не дитина, людина ти вже доросла, студент. Чого ти ще не обдумав?

ІВАН (*спокійніше*). Ах, дядечку... мені здається, що як кого покохаеш — то ні про що вже не думаєш... тоді все проче стає байдужим... тоді (*палько*). Ах, коли б я вам міг висказати словами, як дуже я кохаю Ганусю. Я так божевільно, безумно її кохаю. Я... Ах, та що там про це говорити...

ГОППЕ. Так? Значить по твоюму тоді ні про що не думають? А знаєш, що мені здається? Мені здається, що тоді якраз треба все обдумати. Що до цього, то погляди наші цілком ріжні.

ІВАН (*з деякою упертістю*). Я не вмію так володіти собою. Не всі однакові! Я... звичайно, я нарешті ще дуже молодий. Я не можу бути таким спокійним, коли мені хочеться кинутися комусь на шию і задушити його в своїх обіймах.

ГОППЕ (*поважно*). Ах, любий Івасику. Тим гірше для тебе, коли не вмієш над собою запанувати. До чого ти так думаєш дійти в житті? Я те ж колись був такий же молодий, але так... І я маю свою записану сторінку в житті, хоч вона вже і пожовкла.

ІВАН. Значить, ваша історія, мабуть, була зовсім інакша.

ГОППЕ (*спокійно*). О, історія, мій любий, була цілком звичайна. Правда, ми не були настроєні так романтично, як ви... молоді... Я був студентом цілком як ти, Іване. Розуміється, старшим від тебе. За моїх часів з цим так дуже не поспішали. Ми зналися з дитячих літ. Бачиш, цілком так само, як ти з Ганусею. І ми те ж дуже кохалися... так мені здається. Але до цього ми все таки не дійшли. Ми чекали терпеливо.

ІВАН (*з чудним настроем*). Ну, і що ж з цього вийшло? Чому ви стали священиком?

ГОППЕ (*спокійно*). Нічого з цього не вийшло, мій любий Іване. Надокучило їй чекання. А грошей у мене теж не було. Нарешті пішла заміж, а мене кинула. Я був дуже упертий... Я відкинув анатомічний ніж і пішов у священики. Було це мабуть вчинком дурної помсти. Але, на щастя, нікому це не пошкодило. Ні мені... ні їй... (*З гумором*). А знаєш ти, Іване, хто був цією моєю коханою? Ану відгадай?

ІВАН (*задумано*). Не знаю, дядечку. Хто ж такий?

ГОППЕ (*сміється*). Твоя матуся, голубчику. Уяви собі.

ІВАН (*потрясений*). Моя... матуся?...

ГОППЕ (*спокійно*). Твоя матуся. Бачиш, мій любий Іване — я міг би бути тобі батьком. Навіть скажу: тому я і приймав тебе, як сина. Тому і довіряв тобі більше, ніж може слід. І за все це — син моєї Емми так мені відплатив.

ІВАН (*розплачливо*). Дядечку, я не хотів тобі зробити нічого злого. Це все сталося тільки тому, що я так безумно кохаю Ганусю... (*сидіє з тихим стоном*).

ГОППЕ. Найбільш болить мене те, що це вже удруче нещастє спадає на мене з вашого дому. Твоя маті розбила мої надії. Але я не сержусь за те на неї. Бідна дитина не могла інакше зробити. А я вдоволений із своїх риз. Я, так сказати — знайшов себе. Сім'ю, котрої я вже не міг мати — я заступив собі почести цим, що взяв до себе Ганусю і Аманду. Все було гарно, і давні невзгодини були забуті. А тепер, після 25-ти літ з'являється син моєї коханої з молодечих літ — і що він робить? У-друге розбиває мої надії. Мою опору... бо я вже старий і слабий. Робить нещасливою мою небогу. Мою дитину. Мою одиноку... Цього я вже не можу так легко перенести. (*схилив голову на руки*).

ІВАН. Я не хочу її робити нещасливою. Я зроблю все, що зможу. Тільки не будьте таким, дядечку. Я не зі злой волі... Із мене Гануся не повинна бути нещасною.

(*Мовчанка*).

ГОППЕ (*заспокоївся, лагідно*). Як же ти собі уявляєш будуче? Що ж тепер буде?

ІВАН (*палко*). Ми вже це вирішили, дядечку. Я лишаюся тут... і...

ГОППЕ (*майже сміється*). Так? Ти лишаєшся тут? А твої родителі? А твоя наука?

ІВАН. Це правда, але я не можу тепер думати про родителів. Перш за все про Ганну.

ГОППЕ. Гм!.. А що ти тут будеш робити?

ІВАН (*збентежено*). Я... я... (*повів плечима*).

ГОППЕ. Ох ти, романтику. Ну, скажи, що ти хочеш тут робити? Мусиш же ти мати якусь професію. Не будете ж виувесь час цілуватися й обніматися?

ІВАН (*почервонів*). Я думав, дядечку, що зможу тут повчитися хазяйству, або ще чому небудь. А потім...

ГОППЕ. Так? А твої родителі? Чи ти думав також про це, що скажуть твої родителі? Твоя мати?

ІВАН (*схилив голову, мовчить*).

(*Коротка паузза*).

ГОППЕ (*підходить до нього, кладе йому руку на плече*). Ні, мій голубе, тепер я тобі зроблю одну пропозіцію, і сподіваюсь, що вона буде краща. Ти поїдеш в університет і почнеш свою науку цілком так, як ти досі хотів і як цього бажали твої родичі. І ти поїдеш ще сьогодні... зараз же...

ІВАН (*встає рішуче*). Ні, дядечку, про це не може бути й мови. Покинути Ганусю в горю — я не можу. І коли я зараз... Ні, швидче я застрелю себе...

ГОППЕ. Так легко, голубчику, не стріляються. І ти не мусиш цілком кидати Ганни. Коли ти у своїй науці поступиш наперед — тоді ти повинен вернутися до нас. Тоді ми побалакаємо про те, що далі буде.

ІВАН (*засмучений*). Так, дядечку... але...

ГОППЕ (*дивиться на нього*). Коли ти чесна людина, ти вернешся. А може ти цього не хочеш?

ІВАН. Очевидно, дядечку, що я поверну. Але чому мені їхати вже сьогодні... Зараз?.. Хоч би завтра...

ГОППЕ (*енергійно*). Ані хвилини довше. Не дозволю цього ні в жадному разі. Зараз я покличу Ганну (*повертається*). Попрощайся з нею як можна коротше. Колись ви з'єднаєтесь. Від тебе це залежатиме, Іване, чи вона ще коли тебе побачить, чи ні — зараз я звелю запрягти коні і за пів години ти поїдеш.

ІВАН (*тоном просьби*). Дядечку... Дядечку...

ГОППЕ (*спокійно*). І не проси краще. (*Відчиняє двері*). Ганно. Ти тут? Ходи сюди. (*Пропускає її в двері, впихає в кімнату*). Тепер можете побалакати одне з другим про віщо вам треба. А за цей час запряжуть коней. (*Пішов*).